

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Bakalářská práce

**Ženy na venkově a současná společnost
(případová studie Hvožd'any)**

Iveta Mináříková

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Iveta Minaříková

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Ženy na venkově a současná společnost
(případová studie Hvožd'any)**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Vymezení základních pojmů zkoumané problematiky
4. Žena a současná společnost
5. Volný čas a životní styl
6. Popis zkoumané lokality - obec Hvožd'any
7. Empirické šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any
8. Závěr
9. Seznam použitých zdrojů
10. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

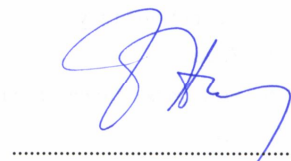
- Bauerová, J., Bártová, E.: Proměny ženy v rodině, práci a ve veřejném životě. Praha: Svoboda, 1987.
Disman, M.: Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2007.
Duffková, J. Urban, L., Dubský, J.: Sociologie životního stylu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.
Hendl, J.: Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál, 2008.
Hille, J. P.: Třemšín. Rožmitál pod Třemšínem, 1913.
Jandourek, J.: Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001.
Kolektiv autorů: Hvožd'any 1352 - 2002. Hvožd'any: Obecní úřad Hvožd'any, 2002.
Majerová, V. a kol.: Sociologie venkova a zemědělství. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2008.
Selucký, R.: Člověk a jeho volný čas. Praha: Československý spisovatel, 1966.
Švigová, M.: Volný čas a my. Praha: Svobodné slovo, 1967.
Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996.
Vodáková, O.: Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme? Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2003.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Lucie Kocmánková**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

Vedoucí katedry

Děkan

V Praze dne: 8. 3. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Ženy na venkově a současná společnost (případová studie Hvožd'any)" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil a autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Ing. Lucii Kocmánkové, za odborné vedení, cenné rady a za věnovaný čas. Dále bych chtěla poděkovat Obecnímu úřadu ve Hvožd'anech za poskytnutí potřebných informací a všem dotazovaným ženám za ochotu a spolupráci.

Ženy na venkově a současná společnost (případová studie Hvožd'any)

Women in rural areas and contemporary society (a case study of Hvožd'any)

Souhrn

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku žen žijících na venkově v současné společnosti. Řeší také otázku volného času a životního stylu. Teoretická část práce se věnuje základním pojmům souvisejícím s tímto tématem a teoretickým přístupům v souvislosti s fenoménem volného času.

Empirická část práce přináší vlastní výzkum možností a bariér trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any. Dále zkoumá konkrétní způsoby trávení volného času v kontextu se životním stylem, jako jednou z jeho dílčích kategorií. Výzkum probíhal v uvedené lokalitě za pomoci kvalitativního sběru dat, tedy semistandardizovaných rozhovorů s 12 dotazovanými ženami. Práce je také pojata jako případová studie.

Klíčová slova:

Ženy, ženy a pracovní trh, volný čas, možnosti volného času, bariéry volného času, životní styl, venkov, Hvožd'any.

Summary

This Bachelor thesis is focused on women living in rural areas and contemporary society. It also deals with an issue of leisure time and lifestyle. The theoretical part deals with the basic concepts related to this topic and the theoretical approaches in connection with the phenomenon of leisure time.

The empirical part of the thesis provides own research possibilities and barriers to leisure-time economically active women in the Hvožd'any village. It examines the specific ways of spending leisure time in the context of lifestyle as one of its partial categories. Research conducted in the locality with the help of qualitative data collection thus semi-structured interview with 12 women respondents. Work is also conceived as a case study.

Keywords:

Women, women in labour market, leisure time, possibilities of leisure time, barriers of leisure time, lifestyle, rural areas, Hvožd'any.

OBSAH:

1	Úvod	9
2	Cíl práce a metodika.....	10
3	Vymezení základních pojmů zkoumané problematiky	12
3.1	Žena	12
3.1.1	Žena jako náboženský kult	12
3.1.1.1	Starověké civilizace	12
3.1.1.2	Bible	13
3.1.1.3	Mariánský kult	15
3.2	Volný čas a životní styl	16
3.3	Venkov	18
3.3.1	Obec v rámci ČR.....	20
4	Žena a současná společnost	22
4.1	Rodina	22
4.2	Partnerství.....	23
4.3	Žena na trhu práce.....	24
4.3.1	Pracovní kapitál a platové ohodnocení.....	26
4.4	Postavení venkovských žen ve společnosti.....	27
5	Volný čas a životní styl	28
5.1	Životní styl jako fenomén společnosti	28
5.1.1	Obsah životního stylu.....	29
5.1.2	Typologizace životních stylů	30
5.2	Volný čas jako jedna z dimenzí životního způsobu.....	32
5.2.1	Pracovní versus mimopracovní čas	32
5.2.2	Základní pojetí volného času	34
5.2.3	Typy volného času a činnosti volného času	35
5.2.4	Problémy volného času.....	36
6	Popis zkoumané lokality - obec Hvožd'any	37
6.1	Kraj pod Třemšínem	37
6.1.1	Historie obce Hvožd'any.....	37
6.1.2	Současné Hvožd'any.....	39

7	Empirické šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any	41
7.1	Vybraná lokalita a subjekt zkoumání	41
7.2	Průběh sběru dat	41
7.3	Analýza výsledků výzkumu	42
	Tab. č. 1: Přehled základních informací o dotazovaných ženách	42
	a podrobností rozhovorů	42
7.3.1	Analýza rozhovorů	42
	Tab. č. 2: Přehled výzkumných otázek polostandardizovaného rozhovoru	43
	Tab. č. 3: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině I	44
	Tab. č. 4: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen	45
	ve věkové skupině I	45
	Tab. č. 5: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině II	46
	Tab. č. 6: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen	47
	ve věkové skupině II	47
	Tab. č. 7: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině III	48
	Tab. č. 8: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen	49
	ve věkové skupině III	49
	Tab. č. 9: Souhrnný přehled pracovního vytížení a volného času	50
	v pracovním týdnu 12 vybraných dotazovaných	50
7.3.2	Možnosti trávení volného času v obci Hvožd'any	51
	Tab. č. 10: Možnosti trávení volného času dotazovaných žen	51
7.3.3	Bariéry trávení volného času v obci Hvožd'any	53
	Tab. č. 11: Bariéry trávení volného času dotazovaných žen	53
7.4	Životní styl jako dílčí kategorie volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any	54
8	Závěr	56
9	Seznam použitých zdrojů	59
10	Přílohy	62

1 Úvod

Název mé bakalářské práce Ženy na venkově a současná společnost patří mezi aktuální témata. Postavení žen prošlo určitým vývojem stejně jako jiné společensko-sociální jevy v české společnosti. V současnosti a v naší společnosti bereme rovnost mužů a žen jako samozřejmost. Dělicí čára mezi světem mužů a žen se ztenčila natolik, že se oba světy ovlivňují a vzájemně prolínají.

Samotná role žen se od dob počátků emancipace v 19. století v Čechách značně proměnila. Přesto, že úloha ženy předurčené k rození a výchově dětí spolu s péčí o domácnost není v současné společnosti zcela odmítnuta, nepovažuje se však již za výhradně primární a neodmyslitelnou součást života dnešních žen. V souvislosti s rovnoprávností, která položila základ přístupu žen ke vzdělání a důstojnému nezávislému životu, má mnoho žen jiné hodnoty. Zaměstnání a vytváření společenského postavení je pro většinu žen samozřejmostí i nutností. Zejména dnes, kdy ženy již nejsou hmotně závislé na mužích, mají větší či menší potřebu stát se ekonomicky aktivní a nezávislé v pravém slova smyslu. K dobrému zaměstnání patří i dobré vzdělání, případně zkušenosti získané v zahraničí. Důsledkem je současná tendence posouvání mateřství do pozdějšího věku ženy.

Společenská proměna přinesla i jiný životní styl, a to platí i pro ženy. Zakládání spolků a organizace společenského života přispěly k rozvoji volnočasových aktivit. V současnosti, kdy některé ženy pracují i více než osm hodin denně, je hospodaření a využívání volného času prostředkem k relaxaci a mnohdy únikem od povinností a stresu běžného života.

Ve své bakalářské práci se budu zaměřovat na ženy, konkrétně na ženy žijící na venkově. Sama pocházím z malé obce a život na venkově mi je tedy blízký. Venkov nenabízí takové možnosti volnočasových aktivit jako město. Vím, jak je někdy obtížné trávit volný čas podle vlastních představ, proto se domnívám, že náhled této problematiky bude zajímavý a také přínosný.

2 Cíl práce a metodika

Bakalářská práce je zaměřena na studium problematiky ekonomicky aktivních žen v současné společnosti. Na základě tohoto studia jsou pak v empirické části pomocí kvalitativního přístupu v empirickém výzkumu a techniky dotazování (semistandardizovaného rozhovoru) zjišťovány možnosti a bariéry, které rámuji způsob trávení volného času žen v malé středočeské obci Hvožd'any. Jak žijí dnešní ženy na venkově? Jak tráví svůj volný čas v rámci pro ně charakteristického životního stylu? Tyto a další otázky, by měly být hlavním vodítkem k nastínění zkoumané problematiky.

Celá práce je členěna do jednotlivých kapitol. První kapitola teoretické části vymezuje základní pojmy zkoumané problematiky, jako je venkov, ženy či volný čas a životní styl. Druhá kapitola se věnuje postavení žen v rodině a zaměstnání v současné společnosti. Další kapitola navazuje rozbořem fenoménu volného času a typologií životního stylu. Kapitola, která uvádí empirickou část, je věnována zkoumané lokalitě, kterou je obec Hvožd'any. Empirická část přináší šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v této obci.

Teoretická část práce vychází ze studia odborné literatury, sociologických slovníků, odborných článků apod. Pro popis obce Hvožd'any je čerpáno především z místních pramenů (knihy, brožurky vydávané k různým výročím a událostem, případně z měsíčníku vycházejícího pro mikroregion Třemšín).

V empirické části práce jsou plněny stanovené cíle pro tuto část. Konkrétně se zabývá empirickým šetřením a zjišťováním způsobů trávení volného času v souvislosti se životním stylem ekonomicky aktivních žen ve Hvožd'anech za pomoci kvalitativního sběru dat.

Kvalitativní sběr dat je „*nenumrické šetření a interpretace sociální reality*“ [Disman, 2007, s. 285]. Jak definice Miroslava Dismana napovídá, ve výzkumu je kladen důraz na šetření jdoucí do podstaty problému a porozumění sociálním fenoménům, než na číselné vyjádření zjištěných dat. Výhodou kvalitativního sběru dat je získávání podrobných, hloubkových výpovědí, které se zkoumají v přirozeném prostředí, kde za přítomnosti stále nových teorií a hypotéz dochází k porovnávání případů, sledování jejich vývoje a zkoumání příslušných procesů. Naopak nevýhodou může být malá reliabilita a oproti kvantitativní analýze nelze v kvalitativním výzkumu zobecňovat na celou populaci. Díky pružnému a nestrukturovanému charakteru ho nelze replikovat. Tím, že

pracuje s omezeným počtem jedinců, obvykle na jednom místě, mohou nastat potíže se zobecňováním výsledků. Někteří autoři kvalitativní výzkum vidí jako sbírku subjektivních dojmů [Hendl, 2008, s. 50-51].

Informace o zkoumaném jevu jsou získávány pomocí techniky semistandardizovaného rozhovoru. Tato technika se vyznačuje předem určeným účelem, nastíněnou osnovou a značnou flexibilitou v průběhu získávání dat. Nejedná se tedy o formu dotazování s pevně danou strukturou ani o spontánní vedení rozhovoru. Semistandardizovaný rozhovor lze na základě odpovědí dotazovaných doplňovat tzv. sondami, neboli vybídnutími k upřesnění a pokračování v odpovědích. To umožní lépe pochopit pocity a postoje dotazovaných. „*Sondážní strategie je vždy založena na otázkách a nonverbálních náznacích*“ [Hendl, 2008, s. 170].

Celý výzkum je pojat jako případová studie, která pracuje s malým počtem respondentů, ale s velkým objemem zjištěných dat. Na základě toho je možné zachytit komplikovanost sociálního jevu a vhodněji aplikovat zjištěné údaje na jiné podobné případy. Případová studie má u autorů zabývajících se tímto přístupem různá pojetí, která se liší v některých aspektech. Jedná se především o přístupy navržené Stakem a Yinem. Stake formuluje případovou studii jako „*úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě. Sociální objekt je pro něho ohraničeným systémem, tzn. že představuje systém s určitými sociálními hranicemi*“ [Hendl, 2008, s. 103]. Naopak Yin definoval případovou studii jako „*strategii pro zkoumání předem určeného jevu v přítomnosti v rámci jeho reálného kontextu, a to zvláště když hranice mezi jevem a kontextem nejsou zcela jasné*“ [Hendl, 2008, s. 106]. V Yinově pojetí jde spíše o studii řízenou pomocí teorie a kvantitativních kritérií. Naopak Stake teorii navrhuje během studie a využívá kritéria kvalitativní. Obecně případové studie zkoumají jedinečnost jevu, představují zdroj hypotéz a současně zpochybňují teorie konkrétní. Tuto charakteristiku lze zahrnout mezi výhody případové studie. Z nevýhod je možné jmenovat potíže s prokazováním příčinných souvislostí a se zobecnitelností na populaci.

3 Vymezení základních pojmů zkoumané problematiky

3.1 Žena

Pojem žena je v sociologii obvykle vymezován jako třídící demografický znak, stejně jako pojem muž. Sociologie zkoumá pojem žena také jako významnou sociální roli, zejména v souvislosti s rodinou. Na základě výzkumů diferenciální psychologie vznikl pojem feminita, neboli psychologické rozdíly mezi dospělými muži a ženami [Velký sociologický slovník, 1996, s. 1454]. S tímto úzce souvisí také pojem gender, pro který v češtině existuje ekvivalent rod. Ten však kvůli odlišnému chápání jeho významů používán není. Gender vyjadřuje sociální rozdíly pohlaví jako protiklad k rozdílům biologickým. Sociální rozdíly mezi muži a ženami jsou podmíněny mnoha společensky uznávanými vzorci chování [Jandourek, 2001, s. 90]. Genderové rozdíly mezi muži a ženami nejsou tedy dány biologicky ani geneticky, naopak vznikají a jsou podmíněny kulturně, historicky a sociálně. [Maříková, 2000, s. 11].

S ohledem na zaměření této práce je vhodné definovat také ženu žijící na venkově. Některé dřívější definice venkovské ženy se opírají o stále přetrvávající společenské stereotypy. Žena z venkova je charakterizována jako konzervativní, téměř nekvalifikovaná žena v domácnosti, která přijímá tradiční venkovský způsob života. Narodila se na venkově a pravděpodobně zde bude žít celý svůj život. Současné studie však ukazují, že dnešní žena je mnohem více heterogenní a její postavení se liší podle mnoha aspektů. „*Délkou pobytu v kraji, etnickým prostředím původu, věkem, vzděláním, mírou ekonomické aktivity, postavením v zaměstnání či socio-ekonomickým statusem*“ [Český svaz žen, 2002].

3.1.1 Žena jako náboženský kult

3.1.1.1 Starověké civilizace

Zpodobňování a pozdější vyobrazování žen jako náboženského kultu má mnoho podob. Nejstarší formou jsou tzv. Venuše, sošky z kostí či pálené hlíny pocházející z doby kamenné. Venuše měly pravděpodobně symbolizovat matku plodnosti, která plní především funkci plodící a živící. Žena jako matka plodnosti byla uctívána především v usedlých zemědělských společnostech. U pasteveckých a kočovných společností byla těhotná žena spíše zátěží na dlouhých cestách za obživou [Vodáková, 2003, s. 36].

Ženská božstva jsou v lidské mysli spojována jednak s cyklem rození a umírání, s dobou růstu a sklizně užitkových plodin, ale také s přirozeným lunárním obdobím. Obdobně lze ženské lůno připodobnit zemi, ze které vše klíčí a stejně tak se vše do ní vrací, aby znovu vzklíčilo. Patrně proto jsou symbolem ženských božstev tvorové spojení se zemí. Především hadi.¹ Ztotožnění ženy a země je patrné zejména z mýtů starověkých civilizací. Výjimkou je starověký Egypt, ve kterém není žena spojována se zemí a muž s nebem, ale právě naopak² [Vodáková, 2003, s. 36-37].

V těchto dávných civilizacích se ženám neupíral aktivní podíl na plození dětí. Bylo ale zřejmé, že ke stvoření nového života je zapotřebí stejné účasti jak žen, tak mužů. Postupem doby ženská úloha v tomto aktu ztratila na vážnosti. Zejména v křesťanství se projevovaly tendence roli ženy sesazovat na „*pouhou nádobu, v níž roste život zasety mužem*“ [Vodáková, 2003, s. 37]. Takový postoj k záhadě plození přinesl pokles ženství. Navíc přispěl k utlumení jeho významu a odsunutí náboženské funkce ženy na úplný okraj společenského zájmu, na rozdíl od dominantní role muže.

Ještě před nástupem neolitu, ve kterém byl zobrazován muž především jako hromovládce, který pracuje na poli a loví zvěř, zatímco oddaná žena se stará o domácnost, nebyla žena pouze symbolem plodnosti. Dávné civilizace uctívaly ženu také jako bohyni války a pomsty, jakou byla kupříkladu egyptská bohyně Sachmet, nazývána též „okem Reovým“. Nicméně Sachmet byla spíše výjimkou. V případě, kdy někdejší společnosti potřebovaly chránit svá území, bylo zapotřebí síly a s tím přichází i válečná božstva, která jsou především mužského pohlaví [Kohoutková, 2010].

3.1.1.2 Bible

Bible neboli Písmo svaté, přináší svědectví o dějinných událostech před Kristem a následně o životě a smrti Ježíše Krista. Počátek vyprávění Starého zákona, tzv. Genesis, začíná sice o vzájemném vztahu muže a ženy, jejich společné cestě, během které se mají milovat a množit. Nejedná se však o splnutí v jednu bytost, ale o spojení, v němž

¹ V některých starověkých pověstech vystupují ženy s hadími hlavami. Tím, že mají ve své blízkosti hada, jsou pro své okolí nevyzpytatelné a obávané. Záporný charakter hada ovšem přináší až křesťanství. V biblickém příběhu o stromu poznání dobrého a zlého vystupuje had jako symbol zla spřízněný se ženou, Evou, která ho slepě poslechne a nejenže ochutná ze zakázaného stromu poznání, ale svede k tomu i Adama. Naopak ve starověkém Egyptě byla hadí bohyně Renenutet uctívána jako dárkyně plodnosti a úrody, ale také ochránkyně a živitelka dětí [Vodáková, 2003, s. 36-37].

² Podle původních mýtických představ je tomu pravděpodobně proto, že země plodí, pokud je zavlažována, k čemuž je zapotřebí nebeský déšť. V Egyptě ale déšť není mnoho, proto vlaha přichází ze země, z Nilu. Na druhé straně na nebi se rodí hvězdy, měsíc a slunce. Snad proto jsou pohlaví egyptských božstev opačně.

neexistuje jinakost pohlaví (srovnávání kdo je lepší či horší).³

Vzhledem k době vzniku Starého a Nového zákona, tedy k době patriarchálního uspořádání společnosti, kdy žena neměla možnost zastávat veřejné funkce, je možné připisovat autorství biblických knih mužům. Přináší tedy Bible jednostranné a neúplné, víceméně mužské pojetí historických událostí [Mencl in Vodáková, 2003, s. 43-45]?

Bible prezentuje roli ženy spíše jako poddané a mužským cílům podřízené rodičky. Tato role je uplatňována nejen v biblickém textu, ale i v celé židovské a křesťanské historii. Neúcta k ženě jako méně hodnotné lidské bytosti podřízené muži je zaznamenána v mnoha právních ustanoveních a řádech, tzv. Mojžíšova zákona. Jedná se o příběhy o absenci dědických práv pro dcery,⁴ izolaci žen během menstruace a po porodu.⁵ Z dalších důkazů patriarchálního uspořádání společnosti je levirátní zákon, kdy žena byla povinna vzít si po smrti svého manžela jeho bezdětného bratra a zplodit s ním potomky (příběh o Ónanovi) [Mencl in Vodáková, 2003, s. 46; Kohoutková, 2009].

Nepřípustná byla i participace žen na kněžském úřadě či veřejné správě. Díky své nemajetnosti měly složitější situaci i v manželství. Manžel mohl svazek zrušit pouhým rukoudáním, tzv. rozlukového lístku. Ještě horší pozici v biblických textech mají ženy cizinky. Před těmi jsou izraelští chlapci důrazně varováni především kvůli míšení svatého sémě s „krví pohanských psů.“ Obdobně byli varováni i před nástrahami prostitutek⁶ [Mencl in Vodáková, 2003, s. 46].

Nejzřejmějším důsledkem biblického patriarchálního pojetí světa je prezentace Boha – Hospodina jako muže. Bůh je nazýván takovými jmény, která vylučují jakoukoli možnost ženské participace. Král, Bohatýr či Otec [Mencl in Vodáková, 2003, s. 46].

Přes patriarchální jednostrannost však mají ženy v Bibli i mnohem světlejší stránky. Bibličtí autoři se mnohdy netají svým obdivem k ženám. Pozitivně hodnotí nejen jejich fyzickou krásu, ale i ženský důvtip a vynalézavost. Objevují se i postavy žen – prorokyně či žen – válečnic, které jsou ochotny pro přežití svého lidu nasadit i vlastní život [Mencl in

³ Z prvních řádek příběhu o Adamovi a Evě je zřejmá rovnováha mezi mužem a ženou. Vzápětí je ale tato parita podtržena, ve smyslu příběhu o rajské zahradě. Za svoji neposlušnost se na ženu snese Boží hněv. „Ženě pak řekl: Velice rozmnožím bolesti tvé a počínání tvé, s bolestí roditi budeš děti, a pod mocí muže tvého bude žádost tvá a on panovati bude nad tebou“ [Bible svatá, 2009, Ge 3,16].

⁴ Dcery měly právo dědit pouze tehdy, neměl-li zemřelý otec mužského potomka.

⁵ Ženy byly zavírány do zvláštních chýší, kde toto období musely přečkat. V případě, kdy se ženě narodila dcera, musela být doba očišťování prodloužena.

⁶ Představovaly hrozbu tak velkou, že byly v prorockých textech přirovnávány k národům nevěrných Bohu. V jiných prorockých textech najdeme další neslavná svědectví o ženách. „I našel jsem věc horšejší nad smrt, ženu, jejíž srdce tenata, a ruce její okovy. Kdož se líbí Bohu, zachován bývá od ní, ale hříšník bývá od ní jat“ [Bible svatá, 2009, Kaz 7,26].

Vodáková, 2003, s. 47]. „*Biblická patriarchální dějeprava v sobě implicitně obsahuje i poznání vlastní nedostatečnosti a nemožnosti tvořit dějiny bez ženského přispění a je tedy do jisté míry sebekritická*“ [Mencl in Vodáková, 2003, s. 47]. Ženy tedy dějiny netvoří, ale mají pouze v daných historických situacích muže na jeho přirozeném místě zastupovat [Mencl in Vodáková, 2003, s. 48].

3.1.1.3 Mariánský kult

První zmínky o uctívání svatých lze v křesťanství hledat již ve 2. století po Kristu. Mezi prvními uctívanými byli mučedníci. Později přibyla úcta k apoštolům, vyznavačům, asketům, pannám a významným biskupům. Na konci 3. století se nejspíše začíná formovat tzv. úcta Mariánská.

Panna Maria neboli Matka Boží představovala a stále představuje ideál ženství pro celou křesťanskou Evropu. Vytvoření tzv. Mariánského kultu je připisováno Sv. Bernardovi z Clairveaux, který svými spisy přinášel jakýsi morální obraz této bohorodičky. Nedostupnou Královnu nebes přiblížil obyčejným věřícím. I přes nejtajemnější záhadu, kdy porodila a zůstala neposkvrněnou pannou, ji lidé začali vnímat spíše jako skutečnou ženu se všemi stádii ženského života. Mladé dívky ji uctívaly jako pannu a spoléhaly na její přátelskou chápavost. Jako nevěsta a matka byla nápomocna nejen vdaným ženám, ale i zamilovaným mužům, kteří doufali v pochopení jejich lásky a problémů s láskou spojených, neboť i ona velmi milovala. Další vzývanou podobou byla Marie jako matka. Pro myšlení středověkých lidí byla právě tato podoba tou nejbližší. S tímto souvisí i představa Matky bolestné. Obraz matky, která oplakává své dítě trpící na kříži, nabylo velkého pochopení v době první epidemie „černé smrti“. Matka Boží se stává patronkou všech trpících, strádajících, umírajících. Velký význam měl i fenomén Svaté rodiny. Měl přimět obyčejný lid k větší rodinné soudržnosti a lásce. Přesto, že Ježíš vyrůstal v prosté rodině tesaře, byla považována za rodinu nejdokonalejší. Kromě toho se tento vzor křesťanských rodin lišil od běžných středověkých patriarchálních rodinných uspořádání. V popředí zájmu nestál muž jako živitel, ale žena a dítě. Josef byl pouze ochráncem a opatrovníkem [Vodáková, 2003, s. 63]. Maria kromě své lásky a dobroty byla vnímána i jako bytost krásná, ve smyslu oduchovnělém a něžném půvabu, který vyjadřuje i její nitro. To všechno přispělo k uchování a dalšímu rozvíjení mariánského kultu, a k tomu, že Pannu Marii považují mnozí současní křesťané za ideál ženství [Vodáková, 2003, s. 68].

Tímto raným historickým ohlédnutím jsem se pokusila nastínit počátky vnímání žen ze strany mužů a společnosti. Od historického obrazu ženy přejdu k ženám v současné společnosti v kapitole 4., kde se budu podrobněji zabývat funkcí rodiny, partnerskými vztahy a ženou na trhu práce v současné společnosti.

3.2 Volný čas⁷ a životní styl

Definovat volný čas či životní styl jednou konkrétní definicí není prakticky vůbec možné. Množství vymezení velkého počtu autorů zaručuje pestrost a variabilitu charakterových rysů. V literatuře zabývající se volným časem je možné najít různé definice tohoto pojmu. Formulován je z mnoha pohledů, přičemž zdůrazněna bývá stránka ekonomická, sociologická, psychologická i filozofická. Volný čas bývá spojován také s aspekty času a obsahu. Aspekt času představuje pracovní dobu a volný čas, narozdíl od aspektu obsahu, jenž vyjadřuje především svobodu a volnost [Vážanský, 1992, s. 11]. Pojem volný čas podle Radoslava Seluckého představuje „...tu část dne, týdne či roku, v níž člověk nemusí konat své povinnosti, ale může činit to, co právě chce, co se mu líbí a co si zvolí“ [Selucký, 1966, s. 9]. Obdobnou definici nabízí i Velký sociologický slovník,

⁷ Volný čas zaujímá v životě lidí místo více než 2000 let. Již ve starověkém Řecku kladla společnost větší důraz na intelektuální činnosti než na manuální práci. První hlubší vymezení volného času můžeme přisuzovat jednomu z nejznámějších řeckých filosofů Aristotelovi. Aristoteles žil v době řecké prosperity, pro kterou bylo typické jednoznačně upřednostňování intelektuální činnosti před manuální prací. Podle Aristotela měl být volný čas určen ke scholé, neboli věnován vědě, umění a obzvláště filozofii. Jak uvádí ve svém díle o etice, rozjímání má člověku přinést moudrost a vyzdvihnout duševní kvalitu a nemá směřovat k praktickým cílům. Dle Aristotela je možné rozjímání pouze ve volném čase, tudíž volný čas je roven rozjímání. Volný čas byl považován za důležité životní poslání. Vše co bylo spojené s humorem a zábavou či dokonce s lenošením a nudou, nemělo téměř žádnou hodnotu ani charakter blaženosti [Švigová, 1967, s. 19-20]. Jiný význam volnému času dává Aristotelův učitel Platón. V jeho pojetí představuje volný čas prostředek k dosažení určitého cíle.

Později v době středověku zaujímá hlavní postavení římsko-katolická církev, která podobně jako ve starověku hledá nejvyšší hodnotu života v rozjímání. Život na zemi trávený bez práce, zasvěcený zbožnému rozjímání jako přípravě na život nadpozemský. To byla představa středověkého volného času, neboli zbožného nicnedělání. Práce byla trestem za prvotní hřích. „Práce je smýváním trestu a současně prostředkem k umrtvování těla a k potlačování hříšných tělesných chťičů“ [Švigová, 1967, s. 20]. Středověký názor na práci se začíná měnit již ve 14. století. V důsledku rozvoje měst, řemesel a renesančního kultu rozumu, začínají současníci oslavovat práci, ať už práci intelektuální či manuální.

Méně reálné představy o volném čase měli utopičtí myslitelé. Dílo Utopie Thomase Mora popisuje ideální stát, kde neexistují peníze, lidé se starají především o blaho ostatních, žijí skromně a v míru. V tomto ideálním světě mají lidé pracovat pouhých 6 hodin denně a se zbývajícím časem naložit podle vlastních představ. Podobné názory zastává i další sociální reformátor Tommaso Campanella. Ve svém díle Sluneční stát upravil pracovní dobu pro své obyvatele ještě výrazněji, a to na 4 hodiny denně. Tak měl každý dostatek volného času na nejrůznější činnosti, které dělal s radostí [Selucký, 1966, s. 9; Švigová, 1967, s. 30].

Souvislosti mezi volným časem a ekonomickou úrovní státu zachytil Karel Marx. Podle něho by měřítkem společenského bohatství v komunistické společnosti měl být volný čas na místo pracovní doby. Teprve mimo pracovní dobu může člověk dosáhnout pravé „říše svobody“, kde začíná rozvoj lidských pracovních sil [Selucký, 1966, s. 9]. Marxovo pojetí pracuje se dvěma stránkami volného času - společenskou a individuální. Společenská stránka není ale tou prvotní, funguje spíše zprostředkovaně. Základem je individuální rozvoj lidských sil. „Mírou bohatství už nebude pracovní doba, nýbrž volný čas“ [Švigová, 1967, s. 34-35].

v němž je volný čas „*obecně čas, v němž člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků plynoucí ze společenské dělby práce nebo z nutnosti zachování svého biofyzilogického či rodinného systému*“ [Velký sociologický slovník, 1996, s. 156]. Stejně tak vymezení pojmu v Malém sociologickém slovníku téměř odpovídá dvěma předchozím. Navíc uvádí, že interpretace volného času kolísá mezi užším pojetím (hry, zábavy, rekreace) a pojetím širším, které zahrnuje všechna společenská hlediska a funkce volného času [Malý sociologický slovník, 1970, s. 548]. Milada Švigová ve své knize Volný čas a my definuje tento fenomén jako „čas, který je uvolněn materiální výrobou, oproštěn od pracovních a jiných rodinných povinností... Nezahrnuje žádné povinné úkoly jako jsou přesčasy, dojíždění, záležitosti denních potřeb, vaření, péče o děti a jiné“ [Švigová, 1967, s. 61].

V současnosti je chápání volného času rozděleno na dva hlavní směry. Negativní a pozitivní pojetí volného času. Negativní říká, že volný čas představuje „*zbývající dobu celkového denního průběhu, která zůstala po studijně nebo pracovních podmíněném čase...*“ [Vážanský, 1992, s. 11]. Jedná se tedy o čas, který zůstal po splnění všech každodenních povinností. Pozitivně vnímaný volný čas je charakterizován jako „*volně disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl pro jedince znamenat svobodu...*“ [Vážanský, 1992, s. 11]. Během této doby může člověk podle vlastních představ realizovat a vykonávat činnosti dle svých zájmů, ke kterým není podvědomě ani společensky nucen. Zastánci pozitivního pojetí volného času se podle těchto definic neztotožňují s dominantní rolí výdělečné práce, naopak vnímají rostoucí volný čas jako novou, částečně samostatnou životní oblast [Vážanský, 1992, s. 11].

Definování životního stylu je o něco komplikovanější než volného času. V sociologii nepanuje shoda v jednotném označení tohoto termínu. V literatuře se lze setkat s označením životní způsob, životní styl či sloh. Tyto pojmy jsou také mnohdy spojovány s kvalitou života či životní úrovní. Příčinu neshody je možné najít v souvislosti se sociologií jako vědou multiparadigmatickou. To znamená, že sociologie nenabízí jednu jedinou teorii k vysvětlení a popisu společnosti, ale právě naopak. Mnoho teorií si navzájem odporuje a rozdílně chápe společnost s jejími procesy či sociálními jevy [Kubátová, 2010, s. 11].

Přesto lze mezi jednotlivými pojmy rozdíly zaznamenat. Záleží na obsahové diferenciaci. Životní způsob, styl a sloh představují synonyma, ale pouze dokud není

vymezen obsah jednotlivých pojmů. Obsah se určuje podle několika hledisek. Nejzřejmějším rozlišením je rozdíl životního způsobu a stylu. Životní způsob je chápán obecněji než životní styl, který je konkrétnější. Definicí životního stylu českou socioložkou Janou Duffkovou je „*systém významných činností a vztahů, životních projevů a zvyklostí typických, charakteristických pro určitý subjekt...*“ [Kubátová, 2010, s. 13]. V případě životního stylu je rozlišován styl jednotlivce a skupiny. „*Životním stylem jednotlivce je možné rozumět ve značné míře konzistentní životní způsob, jehož jednotlivé části si navzájem odpovídají, ... mají společnou jednotící linii, tj. jednotný styl...*“ [Kubátová, 2010, s. 13]. „*Životní styl skupiny pak představuje do určité míry vyabstrahované typické společné rysy životního způsobu...*“ [Kubátová, 2010, s. 13]. Pavel Pácl ve své práci Sociologie životního stylu pokládá životní způsob za „*široký komplex činností, kterými lidé rozličnými způsoby uspokojují a rozvíjejí své potřeby, dále za komplex vztahů, které v tomto koloběhu činností a potřeb vznikají a konečně za souhrn s těmito činnostmi a vztahy spojených hodnot, norem a idejí*“ [Pácl, 1988, s. 5].

Malý sociologický slovník pojímá životní styl jako „*souhrn životních forem, které dospěly k jednotnému výrazu a vyjadřují tak cítění skupiny lidí, národa nebo celé lidské společnosti v určitém historickém okamžiku*“ [Malý sociologický slovník, 1970, s. 573].

Volnému času a životnímu stylu jako dvěma fenoménům současné společnosti je dále věnována kapitola 5.

3.3 Venkov

Pojem venkov má svůj původ v latinském slově ruralis a bývá dáván do opozice k termínu město, urban. Rozlišování těchto dvou světů, má své kořeny v hluboké minulosti. Od 70. let 20. století má však venkovský prostor a město téměř stejné postavení. Město si sice ponechává svoji dominanci nad venkovem, ale současně uznává hodnoty rurálního sociálního prostoru [Maříková in Majerová a kol., 2009, s. 15].

Obecně je venkov vymezován jako řídko osídlený prostor typický zemědělskou činností. V odborné literatuře je venkov charakterizován z několika hledisek. Z hlediska demografického lze venkov vyjádřit nízkým počtem a hustotou obyvatel, z hlediska urbanistického určitým typem zástavby či z hlediska sociologického odlišným způsobem života [Maříková in Majerová a kol., 2008, s. 15].

Kromě jednoznačně definovaných rysů má venkov také subjektivní vlastnosti, založené na vnímání venkova lidmi. Ve studii Český venkov 2008 autoři v této souvislosti odkazují na autory Kučeru a Kuldovou, kteří venkov ve svém díle Vnímání venkova popisují takto:

- venkov jako neměstský prostor;
- venkov jako krajina;
- venkov jako prostor pro zemědělství;
- venkov jako životní styl;
- venkov jako prostor rekreace a odpočinku [Maříková in Majerová a kol., 2009, s. 16].

Venkov podle Velkého sociologického slovníku je *„obydlený prostor mimo městské lokality tradičně charakterizovaný orientací na zemědělství a menší hustotou obyvatel, ale i jiným způsobem života, většinou propojeným s přírodou, a také jinou sociální strukturou ve srovnání s městem“* [Velký sociologický slovník, 1996, s. 1380]. Základní sídlištní jednotkou venkova, či venkovského prostoru je vesnice. Vesnice, *„která jako správní celek je nazývána venkovskou obcí a vymezena max. počtem obyvatel“* [Velký sociologický slovník, 1996, s. 1382], je ze sociologického hlediska klíčovou součástí sociální struktury, tzv. venkovskou komunitou. Velký sociologický slovník dále uvádí související pojem obec, a to ve dvou významech. V sociologickém významu je obec *„územní společenství, ve kterém dochází k vzájemnému působení a interakci místních obyvatel a institucí při dosahování hospodářských sociálních a kulturních cílů“* [Velký sociologický slovník, 1996, s. 699]. Ve stejném významu je obec chápána i v Malém sociologickém slovníku jako *„větší nebo menší sociální jednotka, tvořená obyvatelstvem společně užívajícím určité vymezené území, ve kterém se odehrává převážná část denního, hospodářského a kulturního života“* [Malý sociologický slovník, 1970, s. 252]. Ve správním významu je obec *„nejnižší územní a správní jednotkou, která má charakter venkovského nebo městského sídla, respektive města nebo vesnice“* [Velký sociologický slovník, 1996, s. 699]. Zákon o obcích hovoří v § 1 o obcích takto: *„Obec je základním územním samosprávným společenstvím občanů; tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce“* [Zákon o obcích 128/2000Sb.].

Shrnutí nejčastějších kritérií pro definování venkova a venkovských obcí uvádí jedna z autorek studie Český venkov 2008 Maříková Pavlína. Kritéria rozdělila do tří skupin dle měřitelnosti a objektivnosti na vymezení subjektivní, objektivní kvalitativní a objektivní kvantitativní.

Subjektivní vymezení venkova je založeno především na neměřitelných hodnotách, kam patří první dojem nebo pocity místních lidí. Objektivní vymezení kvalitativní pracuje se specifikovanými kritérii, která jsou obtížněji kvantifikovatelná. Jedná se například o architektonický vzhled, strukturu osídlení či historický vývoj. Zahrnout lze také sociální kritérium, které poukazuje na protiklad venkova a města v těchto ohledech:

- vyšší míra vzájemné sociální závislosti;
- menší variabilita profesních možností;
- menší sociální diferenciaci a také zúžený prostor sociální mobility;
- silnější vazba na tradice a slabší inklinace k sociální změně;
- silnější determinace přírodním prostředím.

V objektivním vymezení kvantitativním jsou kritéria přesně stanovená, měřitelná, snadno se zjišťují a ověřují. Při jejich použití může však dojít k možným potížím. Z kvantitativního hlediska jde například o postavení obce v systému veřejné správy, status obce či počet obyvatel a hustotu zalidnění [Maříková in Majerová a kol., 2009, s. 17-23].

3.3.1 Obec v rámci ČR

Česká republika je ze správního hlediska rozdělena na obce, které jsou základními samosprávnými celky a na kraje, které jsou vyššími samosprávnými celky. Podle ČSÚ bylo na konci roku 2006 v ČR 14 samosprávných celků a 6 249 obcí. K 31. 12. 2009 žilo na venkově v rámci ČR 2.773.929 obyvatel z celkových 10.506.813. [Český statistický úřad, 2011]. Obce se dále podle rozsahu výkonu ve státní správě dělí na obce se základním rozsahem přenesené působnosti a obce s rozšířeným rozsahem přenesené působnosti. Obce se hierarchicky uspořádávají do systému územního členění z hlediska veřejné správy. Tento systém je důležitý pro statistické vykazování a v mezinárodním srovnání je označován zkratkou NUTS [Maříková in Majerová a kol., 2009, s. 24]. Úroveň NUTS0 představuje stát, pro NUTS1 je vyhrazeno území, NUTS2 je členění na oblasti a NUTS3 na kraje. Zaniklá úroveň NUTS4 okresy, nahradil systém LAU, jenž je určen zejména pro potřeby statistiky regionů. [Český statistický úřad, 2011].

Obce lze obecně rozdělit na města a vesnice. Definice města se v historii několikrát změnila. Velký sociologický slovník k tomuto pojmu říká: „*Město je tedy jednou z forem územního společenství, které se vyznačuje poměrně velkou hustotou obyv. i budov a sítí, je místem rozvinuté dělby práce, jež se v závislosti na fázi hosp. vývoje projevuje koncentrací průmyslových a později obslužných, informačních a řídicích činností, a také územím a místem s vysokou mírou soc. komunikace, produkce, shromažďování, výměny a předávání hmotných i kult. statků a symbolů*“ [Velký sociologický slovník, 1996, s. 609]. Pro udělení statutu města je v současnosti stanovena hranice 3000 obyvatel. Členění obcí podle počtu obyvatel patří mezi nejběžněji užívaná kritéria. Například pro stanovení základního členění obcí podle velikostních kritérií jsou dány hranice 200, 500, a 1000 obyvatel. Hranice 300 je pak důležitá pro osamostatnění části obce a vznik obce nové. Současně je venkovskou obcí obec s méně než 2000 obyvateli. Pojem vesnice český právní řád nezná, lze jím označovat ostatní obce, které nejsou městem [Maříková in Majerová a kol., 2009, s. 25, 36].

Současný systém členění vychází z 6 typů obcí. Hlavní město, statutární města, města (ostatní), městyse (nová kategorie navazující na prvorepublikovou tradici), obce (ostatní neměstské obce) a vojenské újezdy [Maříková in Majerová, 2009, s. 22]. V roce 2008 bylo v ČR 5 vojenských újezdů, mezi něž patří i Brdy, kde se nachází zkoumaná lokalita této bakalářské práce.

4 Žena a současná společnost

4.1 Rodina

Rodina, základní společenská jednotka, je jednou z nejstarších forem sociální organizace lidí. Rodina jako buňka společnosti je „*specifická organizace osobních, manželských a příbuzenských vztahů lidí, kteří většinou spolu bydlí a hospodaří, jsou spojeni pokrevními, ekonomickými, sociálními, morálními a citovými pouty*“ [Bauerová, Bártová, 1987, s. 13]. Z historického hlediska se rodina neustále proměňovala, s čímž souvisela změna postavení jednotlivých členů, ženy nevyjímaje. Dějinný vývoj přinesl změny jak ve složení a velikosti rodiny, tak v sociálních funkcích, způsobu života, rodinných normách a zvycích a jiných stránkách pro její fungování. [Bauerová, Bártová, 1987, s. 13, 23].

Rodina po mnoho generací byla a stále je vyžadovaná a uznávaná instituce. Během naší historie se vytvořil obraz tzv. tradiční rodiny, kterou tvořili rodiče, ženatí synové, jejich ženy a děti. Hlavním úkolem měla být reprodukce života a předávání genetického, materiálního a symbolického dědictví z generace na generaci. Každá rodina měla mít svoji strategii, na jejímž základě si vytvářela uznávané normy a pravidla důležitá pro společné žití a přežití.

Prvky tradiční rodiny se zachovaly i do současnosti. Avšak moderní rodina si už nezakládá výhradně na mezigeneračním předávání dědictví, nýbrž na vytváření zázemí a harmonie vzájemného soužití. Sociolog Émile Durkheim nazývá dnešní rodinu manželskou, která je podle jeho koncepce výsledkem vydělení se nukleární rodiny z rodiny příbuzenské. Nukleární rodinu popisuje americký sociolog Talcott Parsons při vytváření své teorie rodiny. Inspiroval se tehdejší americkou rodinou, kterou média prezentovala jako „šťastný manželský pár, vychovávající své děti na předměstí v domku se zahrádkou.“ Jedná se o dvougenerační rodinu, neolokální s daným dělením ženské a mužské role [Možný, 2002, s. 27-44].

Ve Francii na počátku 19. století přetrvává povědomí o rodinném zákonodárství, které se řídí přírodními zákony, tedy aby „hlavou rodiny“ byl muž a žena s dětmi jemu podřízená. V tradičních rodinách tento model prakticky fungoval bez podivu, neboť nerovné postavení členů rodiny bylo obecně uznávanou normou

V současnosti se stereotypem, kdy muž má vydělávat peníze a žena se má starat o rodinu a domácnost, souhlasí více mužů než žen. V případě mužů není tento názor ovlivněn věkem, na rozdíl od žen. Ženy ve vyšším věku s tímto tradičním uspořádáním rolí souhlasí, opačný postoj zaujímají mladší ženy. Současně s rostoucí mírou vzdělání žen roste i míra nesouhlasu. Ženy se základním vzděláním tento vzor zcela neodmítají, oproti ženám se vzděláním vysokoškolským [Tuček in Maříková, 2000, s. 66].

4.2 Partnerství

V moderní občanské společnosti vstupují lidé do manželství svobodně, na základě vlastního rozhodnutí. Tím, že přijímají související důsledky, práva a povinnosti, souhlasí i s tzv. manželskou smlouvou, kterou tímto uzavírají. Manželská smlouva,⁸ podle analýz mnohých feministických teoretiček, spočívá víceméně v soustavném přístupu muže k tělu ženy. Taková smlouva se tedy může nazývat smlouvou mezi pohlavími, neboli smlouvou genderovou. „*Od základní sexuální nerovnosti se pak odvíjejí další nerovnosti v postavení a právech manžela a manželky*“ [Maříková in Vodáková, 2003, s. 104].

Jednou z často kladených otázek v souvislosti se soužitím muže a ženy je, do jaké míry se muž podílí na domácích pracích? Dalo by se říci, že spíše nepodílí. Stále jsou činnosti, jako vaření, praní, žehlení, uklízení, považovány za výhradně ženskou práci. Přesto mnoho mužů není k těmto úkolům zcela lhostejná a ženám pomáhá. Především jedná-li se o větší úklidy v domácnosti. Častějšími pomocníky jsou spíše muži z města než z venkova, stejně tak více pomáhají mladší než starší a i vzdělanější oproti méně vzdělaným. Přesto je jejich participace na domácích pracích chápána jen jako výpomoc a ne jako pravidelně zastávaná činnost [Maříková in Vodáková, 2003, s. 106 - 107].

Na druhé straně o důležitých rozhodnutích se radí oba partneři dohromady. Obzvlášť jedná-li se o rozhodování dlouhodobějšího a zásadnějšího charakteru. Muž v tomto ohledu ztrácí na svém postavení hlavy rodiny, které mu dříve zajišťoval zákon. O běžná rozhodnutí se ve většině případů stará žena sama. Ať už se jedná o hospodaření s penězi či jiné každodenní rodinné situace [Maříková in Vodáková, 2003, s. 107].

⁸ V 19. století v českých zemích zaručovala tato smlouva sice právo muži na tělo ženy, ale současně mu ukládala povinnost svou ženu a děti finančně zabezpečit. Muž byl prakticky ustanoven živatelem a nejvyšší autoritou rodiny. Nejvyšší autoritu rodiny, neboli status hlavy rodiny, přejalo Rakousko – Uhersko z Napoleonova zákoníku a udrželo si platnost od roku 1811 až do roku 1948. V tomto roce ho nahradil Zákon o rodině [Maříková in Vodáková, 2003, s. 104].

Muž a žena musí také kooperovat ve vztahu ke svým dětem. Nejpravděpodobnějším modelem v českých rodinách je tzv. tradiční. Tradiční model je v podstatě jednoduchý. Veškerou péči a výchovu o potomka má na starosti žena. Tráví s dětmi nejvíce času a je považována za nejdůležitější osobu v jejich životě. Muž v tomto případě obvykle figuruje jen jako autorita. V jiném modelu, tzv. smíšeném, se muž do výchovy zapojuje výrazněji. Pokud je doma, stará se dětem o náplň volného času. Poměrně málo rozšířený model, nazývaný partnerský, si zakládá na stejné pozornosti od obou rodičů. Každý se v rámci svých možností a času snaží dítěti dát to, co druhý z partnerů nemůže a doplňovat se tak navzájem. Současní muži jsou pravděpodobně více zainteresováni do výchovy svých potomků než jejich otcové. Dalo by se říci, že podíl na výchově dětí spíše vzrůstá než klesá. Proměny vztahů mezi otci a dětmi lze dobře vyzorovat i mezi generacemi [Maříková in Vodáková, 2003, s. 108].

Avšak ne vždy přijímají ženy úsilí a zájem o výchovu dětí pozitivně. Mohou se nezvyklou účastí muže cítit ohrožené ve své dominantní pozici. K dosažení rovnocenného partnerství je důležité překonat stávající stereotypy o jednoznačném genderovém uspořádání rolí a změnit postoje a jednání obou partnerů. V této souvislosti je pro změnu důležitý nejen osobní předpoklad, ale i formální, legislativní opatření zajišťující rovnoprávnost muže a ženy jak na poli rodinném, tak profesním [Vodáková, 2003, s. 110].

4.3 Žena na trhu práce

Na otázku, „Co lidé ve svém životě považují za důležité a jakým způsobem dosáhnout spokojeného života či úspěchu?“ existuje mnoho variant odpovědí. Ovšem ve většině z nich je na prvním místě klidný rodinný život a na druhém zajímavé a dobře placené zaměstnání [Tuček in Majerová, 2000, s. 68]. Pojem zaměstnání vyjadřuje „*všeobecně uznávaný způsob produkce statků a obživy člověka a jeho rodiny*“ [Možný, 2002, s. 149].

Na počátku 70. let kladlo feministické hnutí velký důraz na ekonomickou nezávislost žen, především na jejich zaměstnání a vlastní příjem [Možný, 2002, s. 150]. Model zaměstnané ženy byl však zaveden již ve 2. polovině 19. století. Do veřejného života přicházely jak ženy z dělnických rodin, tak intelektuálně založené ženy. Jejich pracovní motivace a vliv ve společnosti se poněkud lišila. Pro jedny byla hlavním motivem pro vstup do zaměstnání ekonomická potřeba, pro druhé možnost zasahovat do

rozhodování o společnosti.

V posledních několika desítkách let prošla zaměstnanost žen ve vyspělých evropských zemích různými vývojovými procesy a proměnami. Tyto změny se výrazně odlišovaly od charakteru změn u nás. Hlavní rozdíly spočívaly v legislativních a právních normách, v přístupu k významu ženské práce, v odlišné struktuře a dělbě práce, v odlišném pojetí pracovních a rodinných rolí, či v aktivitě nebo pasivitě v úsilí o rovné příležitosti na trhu práce [Čermáková in Maříková, 2000, s. 83]. Většina států Evropy sdílí stejný pohled na profesní dráhu ženy, která by měla začít plným pracovním úvazkem v době, kdy ještě nemá děti, v předškolním věku dítěte být v domácnosti, na částečný úvazek pracovat v době školní docházky dětí a opět na plný úvazek po odchodu dětí z domova. Tento model je ale v podstatě pouze teoretický, neboť skutečný život českých žen je z větší části ovlivněn ekonomickou nutností na rozdíl od žen ze „západních“ zemí, které přednostně usilují o profesní kariéru⁹ [Tuček in Maříková, 2000, s. 67].

Pro většinu žen představuje zaměstnání především zdroj peněžních prostředků, který zajišťuje jejich finanční nezávislost i zabezpečení rodiny. V rámci zaměstnaných žen existuje několik kategorií. Neprovdané bez rodiny, ženy-matky jako spolu-živitelky či samoživitelky. Poslední skupinou jsou ženy kariérově orientované, které zastávají profesi vyžadující vysokoškolské vzdělání. Ve skutečnosti však větší část takto orientována není. Především kvůli stereotypu, který prezentuje kariérově orientované ženy jako ty, jenž dávají přednost kariéře před rodinou, tím zanedbává rodinu, domácnost a nejsou v takovém případě schopné sloučit nároky na práci se soukromým a partnerským životem [Čermáková in Maříková, 2000, s. 86-188].

Další bariérou v realizaci ženské kariéry je i genderový stereotyp o sociální a pracovní kompetenci ženy. Ženy představují pro budoucího zaměstnavatele nestabilní, málo perspektivní a výkonnou pracovní sílu. Stále přetrvává dojem, že muži jsou lepšími

⁹ Rozdíl je tedy patrný v zaměstnanosti českých žen a žen ze „západních“ zemí. Po 2. světové válce jsou ženy z vyspělých států nuceny odejít ze zaměstnání do domácnosti, na rozdíl od českých žen, z nichž více než třetina stále pracovala. V padesátých letech byla typickým zaměstnáním ženy dělnice v průmyslu nebo družstevní rolnice. Od let šedesátých se ženy dostávají na pozice úřednic a poskytování služeb. I když za nižší mzdu, mají větší příležitost zlepšit svůj sociální status. Léta sedmdesátá přinášejí značný nárůst středně a vysoce vzdělaných žen, které obsazují pozice odpovídající získané kvalifikaci. V osmdesátých letech dosahovala zaměstnanost žen nejvyššího bodu. Hlavními obory jejich působnosti bylo především poskytování služeb. Pro léta devadesátá jsou charakteristické počátky podnikání, které se nevyhnulo ani ženám. Bohužel, v těchto letech se velkého počtu žen dotkla i nezaměstnanost, ale i nepatrná participace v ekonomice a politice [Čermáková in Maříková, 2000, s. 85-86]. Dnes je ženská pracovní síla v souvislosti s národním hospodářstvím soustředěna především v terciárním sektoru, tj. v peněžnictví a pojišťovnictví, školství, zdravotnictví a sociálních službách. Navíc ČR tvoří výjimku v zaměstnanosti žen v tzv. „mužských“ odvětvích národního hospodářství. I když s nižší procentuální účastí, působí mnoho žen v odvětví výroby elektřiny, plynu a vodárenství či těžby surovin. Nejméně pak ve stavebnictví, přesto v porovnání s jinými státy se jedná o jeden z nejvyšších podílů v Evropě [Čermáková in Maříková, 2000, s. 92-94].

pracovníky bez ohledu na jejich schopnosti a dovednosti. Důvodem těchto postojů je obava z ženské role v rodině a výchovy dětí. Stává se, že při pracovních pohovorech, jsou ženám pokládány osobní otázky zjišťující jejich rodinný stav nebo počet dětí. Pravděpodobně nejde ze strany zaměstnavatele o zájem vytvořit vhodné podmínky pro koordinaci práce a rodiny. Protože žena, která má závislé dítě nebo dokonce ještě ani děti nemá, je pro budoucnost podniku pokládána za nejistou, nespolehlivou pracovní sílu bez možnosti tento předsudek vyvrátit [Maříková in Vodáková, 2003, s. 186 - 187].

Jinou skupinou jsou ženy, které se snaží zkombinovat zaměstnání s péčí o rodinu. Dokáží obstát v náročných profesích, ale ne zcela dosáhnout kariérových nároků na časovou flexibilitu a tím dostát stereotypu kariérově orientované ženy. Ty, kterým se podařilo dosáhnout životní kariéry, se stále častěji rozhodovaly o bezdětnosti. Tlak na zvyšování produktivity a rostoucí soutěživost ve sjednocující se ekonomice měl vliv spíše na snižování možností propojení mateřství se zaměstnáním. V důsledku dochází ke snižování porodnosti, která je v současnosti pod mírou prosté reprodukce. Ta předpokládá alespoň dvě děti v rodině, což je považováno za kulturně žádoucí rodinný model. [Možný, 2002, s. 167].

4.3.1 Pracovní kapitál a platové ohodnocení

Pracovní kapitál lze vymezit jako dosažené vzdělání, kvalifikace a pracovní či osobní kontakty, které posilují pracovní pozici. Ženy, které mají nízký nebo dokonce žádný pracovní kapitál, jsou buď z pracovního trhu vytlačovány, případně odkázány na sociální podporu, nebo se uplatňují na sekundárním trhu práce. Sekundární trh práce je charakterizován nižší prestiží, nižšími mzdami a vysokou fluktuací. Čím větší pracovní kapitál žena má, tím větší možnosti na trhu práce se jí nabízejí [Čermáková in Maříková, 2000, s. 95].

Podle výzkumů z 90. let 20. století vychází, že mnoho mužů se stále více než na rodinu zaměřuje na svou práci, kdežto ženy spíše naopak. Tato diference však neznamená, že by ženy nevykonávaly placené zaměstnání, ani že by muž byl jediným živitelem rodiny. Stává se spíše spoluživitelem. Finanční příjem ženy už není zdaleka jen výpomocí, ale plnohodnotnou sumou, přispívající k udržení odpovídající životní úrovně [Maříková in Vodáková, 2003, s. 105].

Přesto jsou ve finančním ohodnocování mužů a žen patrné nerovnosti. Není výjimkou, že ženy mají menší možnost dostávat za stejnou práci stejný plat jako muži. Na trhu práce je muž považován stále za živitele rodiny, a to bez ohledu na fakt, zda rodinu má či nikoliv. V důsledku toho je muži přisuzován vyšší plat více méně automaticky. V této souvislosti je na muže vyvíjen značný tlak, aby vydělával co nejvíce peněz. To naopak může bránit většímu podílu na výchově dětí a chodu domácnosti. V případě, že manželka vydělává peněz více než muž, může tento psychologický tlak naopak vyvolat pocit tzv. nesplněných očekávání [Tuček in Maříková, 2000, s. 66].

V porovnání s jinými státy světa je zaměstnanost českých žen jednou z nejvyšších. Téměř všechny ženy pracují. Přesto, že dosahují poněkud nižších platů než muži a ve většině případů vykonávají i různé profese, mají menší možnost pracovního postupu a řízení velkých pracovních skupin, necítí se být české ženy na trhu práce diskriminovány [Maříková in Vodáková, 2003, s. 186].

4.4 Postavení venkovských žen ve společnosti

Venkovská společnost je považována za více tradiční v porovnání s městskou. Předpokládá se tedy i možná rozdílnost v rolích mužů a žen v domácnosti a zaměstnání. Touto problematikou se zabývala Sociologická laboratoř ČZU ve výzkumu českého venkova z roku 2006. Výzkum ukázal několik pohledů na život žen na dnešním venkově.

V současnosti na venkově nepanují zásadní rozdíly v názorech mužů a žen, ale neshody jsou patrné dle stupně vzdělání. Lidé se základním vzděláním zastávají tradiční pohled na dělení rolí. Role ženy je v rodině a domácnosti, protože žena stejně nemá zájem o pracovní postup a zvyšování kvalifikace. Naopak lidé s vyšším stupněm vzdělání zastávají názor větší rovnosti jak v domácnosti, tak zaměstnání [Majerová a kol., 2007, s. 35 - 41].

5 Volný čas a životní styl

5.1 Životní styl jako fenomén společnosti

Životní styl je obsahově velice široká oblast, která v sobě může zahrnovat množství mezi sebou málo souvisejících témat. Životní styl je také multidisciplinární problematikou, protože jeho mnohodoménovým charakterem se zabývá více vědních oborů. Rozsáhlost životního stylu je v empirickém výzkumu nesnadno uchopitelná, proto se přistupuje k určité redukci pojetí životního stylu. Nejčastější je kombinace životního stylu a využívání volného času nebo některého aspektu životní úrovně. Životní styl není tedy většinou předmětem zkoumání, ale spíše jednou z dílčích kategorií [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 65].

V současnosti má pojem životní styl poměrně pestrou škálu významů a souvislostí. „Životní styl se váže na módu a odívání, zdraví a pohyb, bydlení, ekologické chování, konzumní chování, odlišnosti minority od majority atd.“ [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 51].

Na životní styl působí v podstatě dva faktory. Jednak faktor vnitřní, pro který je subjektem životního způsobu člověk se svými potřebami a schopnostmi. Druhým je faktor vnější, který představuje životní podmínky, které jsou v určité době dané. Životní podmínky tvoří jakési hranice, mezi nimiž život jedince probíhá s naznačenými možnostmi a mantinely pro činnosti a způsoby chování. Životní podmínky mají také svá hlediska a přístupy. Mezi podmínky vypovídající o obsahu a povaze lze zařadit geografické a ekologické podmínky, také biologické, demografické, sociálně-politické, sociálně-ekonomické a ekonomické, kulturní a obecně ideové a podmínky technologické. První dvě skupiny životních podmínek souvisejí primárně s přírodou, respektive se skutečností, že člověk je živočišným organismem, jenž v podstatě funguje podle přírodních zákonitostí. Poslední čtyři skupiny se týkají hlavně existence člověka jako sociální bytosti. Zbylá demografická skupina zůstává na pomyslném pomezí. Její přírodní podstata je obměňována nebo doplňována o sociální rozměr života. [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 69-70].

5.1.1 Obsah životního stylu

Autoři knihy Sociologie životního způsobu řeší obsah kategorie životního stylu několika „banálními“ otázkami. Co? Kdo? Kdy? Kde? Za kolik a za čím? V podstatě na základě těchto otázek formulují a vysvětlují problematiku životního stylu.

Otázkou „Co?“ autoři sledují, co má být předmětem zkoumání právě kvůli rozmanitosti charakteru životního stylu. V obecné rovině se kategorie životního stylu vymezuje pojmy jako životní projevy, životní zvyklosti, formy života či životní praktiky. Méně obecnými pojmy jsou chování a jednání. Konkrétně se jedná o termíny činnost a vztahy, jenž jsou brány za jakýsi základ problematiky životního stylu. Na základě této charakteristiky autoři uvádějí pracovní vymezení životního stylu. „*Životní styl je systémem důležitých činností a vztahů a s nimi provázaných praktik charakteristických pro určitý subjekt v jeho každodennosti*“ [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 55].

Otázkou „Kdo?“ je zjišťován subjekt, neboli nositel životního stylu. Zda se jedná o jednotlivce (individuum), skupinu nebo celou společnost. S touto otázkou také úzce souvisí pojetí sociální role. Koncept sociální role je pro pojetí životního stylu důležitý tím, že každá sociální role se slučuje s určitým očekáváním, nějakými normami chování. Tedy s modelem očekávaného životního stylu [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 59].

Život, a tudíž i životní styl, probíhá v různých časových prostorech („Kdy?“). Jednak v prostoru individuálního času a jednak vymezující pracovní, vázaný a volný čas. Mimo těchto se sociologie zabývá dimenzí historického času, který slouží k porovnávání životních stylů v odlišných historických obdobích [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 59].

Fyzický a sociální prostor či prostředí je odpovědí na otázku „Kde?“ probíhá život, respektive životní styl. Z fyzického prostředí se nejčastěji zkoumají životní styly ve městě a na venkově. Tradičně se tyto pojmy staví do opozice, avšak v současné době by se měl uvádět spíše jakýsi „*urbanizovaný životní styl realizující se v urbanizovaném prostředí*“ [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 59]. Životní styl člověka může být ovlivněn prostředím, ve kterém žije, nebo naopak musí člověk svůj životní styl přizpůsobit prostředí. V této souvislosti se sociologie věnuje třem projevům současné společnosti. Jedním z nich je odpoutávání člověka od závislosti na jednom prostoru. Důvodem je rozšíření a stále větší dostupnost dopravních prostředků. Člověk se stává mobilnějším a jeho životní styl se stává jakousi formou tzv. novodobého nomádství. Druhým projevem moderní společnosti je tzv. globalizovaný životní styl. Sociologie sleduje, zda globalizace

směřuje k nějakému univerzálnímu životnímu stylu, který je možné si zachovat kdekoli, jelikož všude jsou stejné podmínky. Příkladem může být tzv. „macdonaldizace“. Poslední úvahou nad soudobou společností jsou možné i reálné dopady moderních komunikačních a informačních technologií, které by mohly vytvořit „počítačový“ nebo „internetový“ životní styl [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 59-63].

Poslední otázka „Za kolik?“ úzce souvisí s otázkou „Za čím?“. Jedná se o ekonomické podmínky života, které jsou ve sféře zabývajících se životním stylem spojovány se životní úrovní. S tím souvisí i cíl života, za čím a kam chce člověk dojít, jak by měl vypadat svět, v němž chce žít. To má úzké vazby na kvalitu života jako klíčovou kategorii této dimenze životního stylu [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 64].

5.1.2 Typologizace životních stylů

Variantnost životního stylu bývá ovlivňována různými typologiemi, a to jednak zprostředkovaně, jednak přímo. Zprostředkující typologie se ve své podstatě vztahují spíše než k životnímu stylu k jeho objektu či dílčí souvislosti. Patří sem například i trávení volného času, které v této souvislosti lze chápat jako typologii životního stylu na základě volného času. Přímé typologie životního stylu usilují, pokud ne o typologii životního stylu v jeho celku, pak alespoň o jeho část na základě několika charakteristických vlastností vzhledem k rozmanitosti obsahu životního způsobu [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 131].

Typologickým přístupem ke zkoumání životního stylu se zabýval francouzský sociolog Bernard Cathelat, jenž je autorem specifického přístupu Socio-Styles-Système, využívaný v marketingu. V rámci tohoto přístupu vytvořil typologii životního stylu:

- **podnikavec** – důležitá je pro něho práce, moderní značkové předměty a zájem o nové informace;
- **utilitarista** – zaměřuje se na rodinu, domov a tradice, v kulturních zájmech je pragmatický, konzervativní, opatrný spotřebitel, věří informacím od autorit;
- **konzervativec** – uzavírá se do svého prostředí, orientuje se na rodinu, nemá rád moderní technologie, tradiční ve spotřebě, hledá objektivní informace;
- **ideál** – má rád klidný rodinný život, pohodlné bydlení a dostatek volného času, má velmi slabý pocit solidárnosti, rád nakupuje pěkné věci, hledá praktické informace;

- **anarchista** – dává přednost osobnímu životu, je asociální, pesimistickým, ironickým pozorovatelem, vyznává kulturní underground, nemá rád knihy a kino, orientuje se na intelektuálskou kulturu a fantazii;
- **prospěchář – zbohatlík** – „parazitní“ životní styl, preferuje volný čas, usiluje o co největší osobní prospěch bez sociálních ohledů, přitahuje ho science-fiction a fantaskní kultura, informace hledá v hromadných sdělovacích prostředcích, nemá rád knihy, provokativní spotřeba, nakupuje v luxusních obchodech
- **harlekýn sociálního divadla** – pozoruje svou existenci, stále potvrzuje svou identitu, v oblíbě má počítačové hry, hledá emocionální a audiovizuální informace, rád šokuje, částečný exhibicionista v pomíjivé módě [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 131-132].

Druhým sociologem, který se zabývá životním stylem je němec Werner Georg. Životní styl v jeho pojetí představuje relativně stabilní rutinizované vzorce jednání a chování a rozlišuje jeho dvě základní funkce. První je životní styl jako součást formulování individuality jedince. Druhá říká, že životní styl funguje jako ukazatel rozdílnosti jedince od ostatních a současně vyjadřuje příslušnost ke své skupině. Georg také zkonstruoval následující typy životních stylů:

- **hedonistický expresivní životní styl**
 - důraz na sociální kontakty, snaha začlenit se do módního proudu, hlavně mladí svobodní lidé;
- **životní styl orientovaný na rodinu;**
- **kulturně orientovaný asketický životní styl**
 - vysoký kulturní kapitál, neklade důraz na význam finančních prostředků, vyznává zdravý i ekologický životní styl;
- **opatrnický pasivní životní styl**
 - vyznává konzervativní hodnoty, odsuzuje spotřebu i vše avantgardní, nevyhledává společenské kontakty, prakticky orientovaný, většinou skupiny s nižším příjmem žijícím na venkově;
- **na prestiž orientovaná sebeprezentace**
 - soustředění na demonstrování svého sociálního statusu, většinou zbohatlíci, zájem o módní trendy, extravagance;

- **opatrnícký konvenční životní styl**

- podobný opatrníckému pasivnímu stylu, liší se důrazem na zbožnost a náboženské hodnoty, starší a staří lidé s nižším příjmem;

- **avantgardní, požitkářský a reprezentativní životní styl**

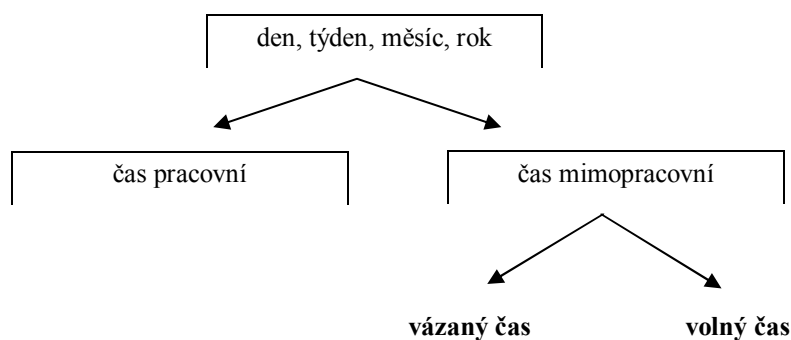
- výrazné zaměření na spotřebu luxusních předmětů, důležitost sociálních kontaktů, nadprůměrný příjem, vyšší vzdělání, aktivita v profesním uplatnění

[Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 132 – 134].

Typologie životních stylů se velice rychle mění. Jednak podílem zastoupených příznivců jednotlivých typů ve skutečném životě, jednak také délkou existence konkrétních typů. Některé životní styly mohou být dominující pouze dočasně a po nějaké době je nahradí typ jiný nebo zcela nový, aktuální [Duffková a kol., 2008, s. 131-132].

5.2 Volný čas jako jedna z dimenzí životního způsobu

5.2.1 Pracovní versus mimopracovní čas

Pojem práce je v současnosti chápán jako profesionální činnost mimo domov, kterou lidská společnost organizuje, striktně odděluje od ostatních lidských činností a počítá ji na hodiny a minuty. V minulosti, v prvotních lidských společnostech, se užitečná činnost prolínala všemi denními úkony lidí. Práce, hry, první projevy vědy a umění měly pro člověka stejný význam. Agrární společnosti také nerozlišovaly jasnou hranici mezi prací a volným časem. Pracovalo se tam, kde se bydlelo a naopak. Práce měla přirozený rytmus předurčený přírodními podmínkami. Až se vznikem kapitalismu přichází dělba a profesionalizace práce, která se odděluje od práce v domácnosti a je řízena

jednotlivcem nebo vybraným kolektivem. Ještě v nedávné minulosti byly do práce započítávány pouze činnosti pracovní doby. Práce v domácnosti byla z tohoto opomíjena [Švigová, 1967, s. 50-51]. Dnes se domácí práce řadí do kategorie mimopracovního času. Tzn. nelze ho zařadit do kategorie času pracovního, která je vymezena obsahově i časově a tedy určena k výdělečné činnosti.

Vázaný čas slouží k rutinním každodenním činnostem z hlediska biofyzilogického (spánek, jídlo, hygiena), psychického a sociálního (obstarání chodu domácnosti a rodiny). Volný čas je podle výše uvedeného schématu na pomyslném posledním místě. Zdůvodnění je ryze praktické. Z kvantitativního hlediska se jedná o časový prostor, který člověku zůstává po splnění pracovních a mimopracovních povinností. Množství volného času je tedy závislé na délce trvání předchozích činností v rámci pracovního a vázaného času. Z kvalitativního hlediska je volný čas „*komplexem těch činností, k jejichž vykonávání se člověk rozhodl sám ze své vlastní vůle bez ohledu na jakékoli tlaky vyplývající ze společenských závazků a vykonává je pro ně samé*“ [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 144].

Volný čas má sloužit především k regeneraci lidských sil a odpočinku, záleží tedy na jednotlivci, jaký charakter volnočasové aktivity zvolí, zda pasivní či aktivní. Dalšími faktory, které ovlivňují volný čas jedinců, jsou socio-ekonomické postavení, životní úroveň, životní styl a současně, žije-li ve městě nebo na venkově [Majerová a kol., 2009, s. 172].

Podle předchozího teoretického vymezení dne na čas pracovní, mimopracovní, vázaný a volný je zjevné, že nelze vždy toto dělení striktně dodržovat. Obzvláště mezi časem vázaným a volným je tenká hranice rozlišení kategorie. Kupříkladu ženské ruční práce či kutilství mužů, práce na zahrádce nebo výlet s rodinou. Jedná se o činnosti přinášející radost i relaxaci, ale současně jsou užitečné pro ostatní členy rodiny. Takové činnosti na pomezí se v sociologii řadí do zvláštní kategorie polovolného času¹⁰ [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 145].

¹⁰ Tento pojem, z francouzském originálu semi-loisir, zavedl francouzský sociolog volného času Joffre Dumazedier.

5.2.2 Základní pojetí volného času¹¹

Ze společenskovedního hlediska lze rozlišovat dvě podstatná hlediska volného času. Vztah jednotlivce a společnosti ve volném čase a vztah práce a ne-práce.

Volný čas spojený s jednotlivcem má především individuální charakter. Tato teorie zdůrazňuje rozhodování o volném čase každým jedincem samostatně s naprostou volností a svobodou svého rozhodnutí. Takto zvolený volný čas využívá člověk sám pro sebe bez všech závazků a povinností ke společnosti i jednotlivým lidem. Podle druhé teorie je volný čas jedním z největších bohatství společnosti a jednotlivce. Společnost proto musí vnímat, co její příslušníci ve svém volnu dělají a především, jak ho nejefektivněji využívají. Volný čas tudíž musí být využit k nějakým vyšším zájmům jak jednotlivce, tak společnosti. V současnosti je vliv společnosti na volný čas jedince zaměřen primárně na vytváření vhodných podmínek pro žádoucí volnočasové aktivity [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 150-151].

Ve vztahu volného času a práce se uvádí dva pohledy na volný čas. Z hlediska volného času vázaného na práci je podstatou volného času soustavný rozvoj člověka jako pracovní síly, jeho znalostí, dovedností a zkušeností. Volný čas není v tomto případě možné pokládat do protikladu s prací. Na rozdíl od koncepce volného času vázaného na ne-práci, která je přímo opakem práce. Dokonce v takové míře, že uvádí práci jako pouhý zdroj peněz, kde člověk trpí a není schopen seberealizace. A právě volný čas je chápán jako určitá kompenzace za omezování člověka v pracovní době [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 151-152].

¹¹ Jaké charakteristické rysy volného času se považují za hlavní? Podle Milady Švigové to jsou tyto:

- Volný čas je prostor, v němž se člověk může libovolně realizovat. Záleží na jednotlivci, jak umí se svobodou volného času nakládat.
- Hedonistická povaha volného času. Činnosti během volného času jsou prováděny především pro dosažení pocitu štěstí a blaha. Nedostatek těchto pocitů nepřináší to pravé uspokojení z volného času.
- Volný čas je také sféra, ze které si lidé vybírají činnosti, které neustále střídají. Pro člověka je důležitá různorodost aktivit k uplatnění všemožných dovedností a uspokojení rozdílných potřeb.
- Volný čas je vhodná doba pro rozvoj lidských sil. Člověk může být motivován k touze po poznání a objevování nového.
- Volný čas vyjadřuje individualitu člověka. Každý člověk si může vybrat, zda svůj volný čas promarní nebo naopak využije ve vlastní prospěch a potřebu [Švigová, 1967, s. 68 - 69].

Na základě těchto charakteristik je možné vysledovat hlavní úlohu volného času. Nejčastěji má plnit tři základní funkce. Funkci odpočinku (fyzická relaxace), (sebe)vzdělávání a zábavy (duševní relaxace) [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 152].

5.2.3 Typy volného času a činnosti volného času

Skutečný obraz volného času dokresluje i způsob, jakým je volný čas využíván. Ke zjištění volnočasových aktivit každého jedince se v sociologii využívá technika časového snímku dne.

Francouzský sociolog Joffre Dumazedier klasifikoval činnosti ve volném čase podle toho, „*kteřá stránka lidské osobnosti je uváděna do aktivity na základě převládající činnosti*“ [Švigová, 1967, s. 76]. Podle převládající, hlavní, činnosti člení Dumazedier aktivity do pěti základních kategorií. Jsou jimi činnosti manuální, fyzické (sport, rekreace), estetické, intelektuální a sociální. Činnosti ve volném čase je také vhodné členit na jednotlivé kategorie, neboť mohou být nízké, průměrné nebo vysoké úrovně. Nelze pojímat volný čas obecně nebo v kvantitativním měřítku. Každá činnost je zároveň součástí jiné prováděné činnosti a aktivita samotná může dosahovat různé intenzity aktivity a prožívání [Švigová, 1967, s. 76-77].

Hlavními typy volného času, které se rozlišují na základě pravidelného střídání práce a volného času, jsou denní volný čas, víkend a dovolená.

Denní volný čas je volným časem během pracovního dne a slouží k odpočinkovým aktivitám. Víkend znamená pro mnohé pracující delší souvislé volno, a tudíž ho většina zasvěcuje časově náročnějším činností. Dovolená představuje v ročním rytmu práce a volného času nejdelší souvislou část volna a způsobuje dočasnou změnu životního stylu [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 155]. Volnočasové aktivity jsou velmi různorodou rozrůstající se oblastí, především v současné době. Základními činnostmi jsou kulturní, sportovní, sociální, vzdělávací, veřejné, rekreační a cestovatelské hobby a manuální aktivity.¹²

¹² Do kulturních aktivit se řadí sledování televize a návštěva divadel, koncertů, galerií či výstav. Sport je rozmanitý díky zastoupení všech generací, ať už se věnují procházkám či adrenalinovým sportům. V případě sociálních a společenských aktivit jde především o pěstování mezilidských vztahů při různých příležitostech. Posezení v kavárnách, hospůdkách, účast na plesích a jiných tanečních akcích. Vzdělávací aktivity se vyznačují velkou rozmanitostí. Od sebevzdělávání, přes členství ve spolcích či kroužcích a účast na veřejných přednáškách až k institucionalizovanému vzdělávání, kterým může být univerzita třetího věku. Pravděpodobně jednou z nejoblíbenějších oblastí volného času jsou rekreační a cestovatelské aktivity. Mezi rekreační činnost lze zařadit například zahrádkaření, chalupaření či chataření. Cestování je v tomto smyslu spojeno s relaxací a poznáním, nikoli s cestami pracovními či studijními [Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 156-160].

5.2.4 Problémy volného času

Volný čas přináší i některé negativní okolnosti. Jedním z takových negativních projevů může být nuda. „*Nervové vzrušení, které člověk objektivně potřebuje ke své existenci, se projevuje ve dvou tendencích; v užívání a v prožívání*“ [Švigová, 1967, s. 124]. Dosahuje-li člověk pouhého užívání, zákonitě se dostaví nuda. Nuda představuje jakési povrchní a snadné užívání života, ve kterém se stále střídají dojmy. Člověk může působit afektovaně a touží po dobrodružství. „*Jednu z forem, jak zahánět a stále znovu a znovu objevovat nudu, můžeme vidět v rozvoji alkoholismu*“ [Švigová, 1967, s. 124]. Nejen alkoholismus je projevem nenaplněných představ volného času, nuda je bohužel zaháněna různými, pro společnost nepříjemnými způsoby.

6 Popis zkoumané lokality - obec Hvožd'any

6.1 Kraj pod Třemšínem

Obec Hvožd'any se nachází v mikroregionu Třemšín. Jedná se o oblast na jihu středočeského kraje, která je obklopena hlubokými brdskými lesy. V současné době je Třemšínský přírodní park turisticky velmi oblíbeným místem. Samotný vrch Třemšín (827 m n. m.), nejvyšší místo jižní části Brd, je přístupný veřejnosti a tradičně se zde pořádají Novoroční výstupy obyvatel ze všech okolních měst a obcí.¹³

6.1.1 Historie obce Hvožd'any

Obec Hvožd'any leží pod jihovýchodními svahy Třemšína ve Středočeském kraji nedaleko hranic s krajem plzeňským a jihočeským. Nejstarší dochovaná zmínka o Hvožd'anech pochází ze 14. století z rukopisného spisku „REGISTRA DECIMARUM PAPULIUM“, neboli „Registra desátků papežských z diecéze pražské“, který zmiňoval povinnost hvožd'anské fary platit papežské desátky. V této době ve Hvožd'anech stál gotický kostel sv. Prokopa a vodní tvrz zvaná Hwozdan. Nicméně název obce není odvozen od názvu tvrze, ale od hlubokých hvozďů, které obklopovaly zdejší kraj. Obec vznikla na křižovatce středověkých cest ze Lnář do Rožmitálu pod Třemšínem a z Nepomuku do Březnice, tím získala na významu¹⁴ [Kolektiv autorů, 2002, s. 8-9].

„Po skončení třicetileté války, když došlo k rozdělení Evropy na protestantskou a katolickou, musela nekatolická šlechta, protestantští duchovní a ostatní vzdělanci zemi opustit. Do země přichází cizí šlechta, která přebírá konfiskovaná panství s českými poddanými, s cílem rychle zbohatnout. Nastává úpadek vzdělanosti obyvatelstva, neboť dřívější farní školy byly zrušeny pro nedostatek duchovních, kteří by je vedli“ [Kolektiv

¹³ Všichni příchozí se mohou před výstupem na vrch zastavit u Gangloffova kříže, který zde nechal postavit knížecí arcibiskupský lesmistr Karel Gangloff na památku svého působení. Karel Gangloff (1809 - 1879) byl nejen lesnický odborník, který se zasloužil o péči a úpravu místních lesů, ale vynalezl mnoho přístrojů na měření dřevní hmoty. Zejména významným se stal stroj na výrobu šindele. Někdy je Karel Gangloff pro své matematické nadání nazýván „český Archimédes“ [J.P.Hille, 1913, s. 30].

Několik metrů pod vrcholem Třemšína stojí kaplička, kterou dal v roce 1771 postavit rožmitálský lesmistr Josef Eustach Kračmer. Na samotném vrchu Třemšína se nacházejí pozůstatky hradeb zdejšího hradu postaveného pravděpodobně ve 13. století. Dnes na místě někdejšího hradu stojí dřevěná rozhledna. První rozhlednu zde nechal postavit hrabě Schönborn v roce 1888. V posledních letech se připravuje návrh rozhledny nové [J.P.Hille, 1913, s. 30-31].

¹⁴ Na počátku 15. století patřila obec k hradu Třemšínu a čítala devět gruntů, deset chalup, zájezdní hospodu a pět domků. Prvním pánem z Třemšína byl Beneš. Později se Hvožd'any dostaly do správy Mikuláši z Třemšína zvaného Vepř či Svinda. Po smrti byli páni z Třemšína pohřbeni ve hvožd'anském kostele, kde dodnes lze na podlaze najít jejich náhrobní desky spolu s dalšími náhrobními kameny bývalých pánů na hvožd'ansku a ve Starém Smolinci. Od konce 15. století se název obce počestňuje z původních Hwozdian na Hvožd'any. V dalších dvou stoletích vlastnili obec různé zemanské rody.

autorů, 2002, s. 14]. Hospodářství rozvrácené válkou se projevilo i ve Hvoždanech. Schopnost platit daně měla asi polovina zemědělců. Zchudlí poddaní nemohli platit, a tak chudla i vrchnost, především zemani a rytíři. Také tehdejší majitel hvoždanského statku byl pro nedostatek financí nucen prodat svoje panství bohatému zahraničnímu hraběti. V roce 1666 koupili Hvoždany majitelé lnářského panství, kteří je spravovali až do zrušení roboty v roce 1848 [Kolektiv autorů, 2002, s.14].

Na počátku 20. století byly Hvoždany typickou chudou zemědělskou obcí s panským velkostatkem, jenž zajišťoval obživu ostatním, kteří měli půdy málo nebo ji neměli vůbec. Mladí lidé pracovali převážně jako kočí či služby u místních sedláků. Místní lidé se také živili tradičními řemesly, tedy jako krejčí, kováři, truhláři a dalšími [Oficiální stránky obce Hvoždany, 2011].

Dvacáté století na Hvoždansku výrazně ovlivnily dvě světové války. Do první muselo narukovat 65 mužů, z nichž 27 padlo nebo zemřelo na následky zranění. Vysoké dodávky obilí, brambor a dobytka pro válečné potřeby způsobily vesnickému obyvatelstvu bídu. Proto byl konec války vítán s velkým nadšením a manifestací na návsi 28. října 1918. Po válce se obec začala proměňovat. Přestavovala se selská a hospodářská stavení a postupně mizely i doškové a šindelové střechy. Přestavbou prošly i místní hospody, vznikla nová strojní dílna, moderní pekařství či požární zbrojnice. V důsledku velkého rozvoje automobilismu, byla postavena i benzínová pumpa, ta však byla během druhé světové války zavřena a po válce zrušena [Oficiální stránky obce Hvoždany, 2011].

Stejně tak druhá světová válka zasáhla do života místních. Tragický osud postihl židovskou rodinu Neumanů, která byla odvezena do koncentračního tábora, odkud se nikdo z rodiny již nevrátil. Další občané byli posláni na nucené práce do Říše nebo věznění [Oficiální stránky obce Hvoždany, 2011].

V historickém ohlédnutí se Hvoždany mohou také pyšnit několika významnými rodáky, kteří se proslavili nejen u nás, ale i v zahraničí.¹⁵ Bohužel žádné prameny nehovoří o významných rodačkách, ženách, které by proslavily sebe nebo svou rodnou vesnici.

¹⁵ Jedním z hvoždanských rodáků je Jan Šentygar, narozený kolem roku 1514. Jan ve 20. letech 16. století odešel na studia do Prahy, odkud se v zápětí vydal studovat do ciziny, jak bylo tehdy obvyklé. „Dne 5. září 1533 se zapsal do alba Wittenberské univerzity v Německu jako Johannes Sentygar de Hvoziana Bohemus (z Hvožd'an – Čechy)“ [100 let požární ochrany ve Hvoždanech 1987: 4]. Stal se také profesorem na Karlově univerzitě. V době, kdy vrcholí jeho akademická kariéra, získává titul děkana filosofické fakulty. Později se vzdává své akademické hodnosti a bojuje za národní tradice Čechů. Je autorem veršovaného, latinsky psaného cestopisu Hvoždanská cesta, kde popisuje mimo jiné své pocity ze shledání se známými a rodnou vesnicí [Kolektiv autorů, 2002, s. 58-59].

6.1.2 Současné Hvožd'any

Obec Hvožd'any leží v okrese Příbram a její správní území tvoří obce Hvožd'any, Leletice, Vacíkov, Roželov, Mýta a Planiny. Celé území má rozlohu 49,4 km² a žije zde 836 obyvatel k 31. 12. 2009 [Český statistický úřad, 2010], z toho přes 400 ve Hvožd'anech.

Občanská vybavenost je vzhledem k velikosti obce poměrně bohatá. Obec má vlastní obecní úřad, poštu, obchod, základní¹⁶ a mateřskou školu, knihovnu, benzínovou pumpu a prostory pro sportovní a kulturní vyžití. Zajištěna je autobusová doprava a také praktický, zubní i dětský lékař několikrát týdně v místním zdravotním středisku. V roce 2008 byl otevřen dům s chráněnými byty pro 25 klientů.

Největším zaměstnavatelem v obci je Výrobně obchodní družstvo Hvožd'any, které zaměstnává na 70 zaměstnanců. Hlavní činností je zemědělská činnost. Dalšími významnými zaměstnavateli jsou místní podnikatelé v oblasti výroby nábytku a elektromontáží, kteří sponzorují různé společenské a sportovní akce školy, a to jak finančně tak i hmotně.

Obec žije poměrně bohatým kulturním životem.¹⁷ Funguje zde několik spolků věnujících se různým zájmovým činnostem. Jsou to například myslivci, včelaři, hasiči.¹⁸ Obec sportovně reprezentuje fotbalový klub TJ Sokol Hvožd'any. Spolky ve spolupráci se školou pořádají taneční zábavy k různým příležitostem, např. o pouti, o posvícení apod. Kromě tanečních zábav se ve zdejším kulturním domě pořádají i koncerty kapel z blízkého okolí, maskarní bály pro děti či školní akademie a besídky. V létě je využíván letní parket

¹⁶ Škola ve Hvožd'anech vznikla již v roce 1745. Základní kámen současné budovy školy byl položen roku 1879. Ve Hvožd'anech fungovala měšťanská škola všeobecná škola živnostenská a první třída Lidové školy hospodářské.

Současné školství ve Hvožd'anech reprezentuje základní a mateřská škola. Mateřská škola byla postavena v blízkosti budovy školy a otevřena v roce 1978, původně jako dvoutřídní s kapacitou 60 dětí. Tento školní rok 2010/2011 navštěvuje Základní školu ve Hvožd'anech na 110 žáků [Kolektiv autorů, 2002, s. 58-59].

¹⁷ Od 19. století fungoval ve Hvožd'anech bohatý kulturní život. V roce 1884 vznikl čtenářsko ochotnický spolek – Tyl, který provozoval i vlastní knihovnu, která čítala skoro sedm set svazků. Několik let po první světové válce se ochotnický spolek stal populárním v širokém okolí. Nedaleko Hvožd'an, v současné chatové oblasti Javory, otevřeli ochotníci letní scénu. Hrály se klasické divadelní hry - Naši furianti, Lucerna, Lešetínský kovář a mnoho jiných. Součástí společenského života byly i další spolky zakládané místními občany. Myslivci, hasiči, fotbalisté, muzikanti, ti všichni mají svou dlouhou tradici. Neopomenutelnou součástí společenského života se ve 20. letech stala místní dechová kapela, známá jako "C-dechovka" nebo také "Balkové". Mezi nejznámější muzikanty, kteří se proslavili nejen u nás, ale i v zahraničí patří Ladislav Balek či Josef Balek. Ve Hvožd'anech se hudba těšila velké oblibě. Děti byly k hudbě vychovávány a věnovaly se jí po vzoru svých učitelů, mezi kterými byla řada muzikantů.

¹⁸ Sbor dobrovolných hasičů zahájil svoji činnost v roce 1887. Nyní „členové Sboru dobrovolných hasičů ve Hvožd'anech zajišťují důstojným způsobem (v uniformách) oslavy významných výročí a státních svátků. Nadále přetrvává tradice účasti uniformovaných hasičů při pohřbech členů sboru i jejich příbuzných.“ [120 let sboru dobrovolných hasičů ve Hvožd'anech 2007: 9]. Sdružení dobrovolných hasičů organizuje výcviky, cvičení a soutěže požárních družstev. Od roku 1994 se konají ve Hvožd'anech soutěže o putovní Pohár starosty Obecního úřadu Hvožd'any.

v pohostinství „Vagon“, který je v blízkosti vodní nádrže, sloužící jako koupaliště.

Dodržují se i nejrůznější tradice a zvyky. Na Nový rok se už po několik let vydávají lidé na výstup na vrch Třemšín. V měsíci únoru či březnu pořádá kulturní komise ve spolupráci se základní školou výlet na večerní lyžování na Zadov. O Velikonocích chodí skupinky koledníků po vesnici rachtat, aby tak svými rachtačkami symbolicky nahradily zvuky zvonů, které na zelený čtvrtek odletěly do Říma. Za odměnu dostávají pomlázku ve formě vajíček, sladkostí nebo drobných korunek. Konec dubna je ve znamení stavění májky a pálení čarodějnic na nedalekém vrchu Hůrka. V květnu poměřují malí rybáři své umění na Dětském rybolovu pořádaném obecním úřadem ve spolupráci s kulturní komisí na místním koupališti. Tento měsíc se pořádá i dětský den, který má nabitý program. Pro děti bývá připraven skákací hrad, skluzavky, koutek pro šikovné ručičky a různé soutěže. Završením dne je pak fotbalový zápas dětí proti rodičům. O hvožd'anské pouti, vždy první neděli v červenci, přijíždějí kolotoče a nejrůznější pouťové atrakce. Ve většině rodin se pečou pouťové koláče a připravuje se sváteční oběd, tradičně svíčková na smetaně či kachna se zelím. Návštěvníci poutě mohou zhlédnout i výstavu fuchsií. V říjnu o posvícení je tradicí pečení a zdobení posvícenských placek a večerní taneční zábava. Před vánočními svátky připravují děti ve školní budově tradiční Vánoční jarmark, kde prodávají drobné dárečky, ozdoby a dekorace. Ve vánoční čas vystupuje školní pěvecký sbor Rolnička na návsi a ve hvožd'anském kostele. O Štědrém dnu se kolem desáté hodiny schází obyvatelé Hvožd'an na návsi a za zvuků koled a vánočních písní pozorují vánoční ohňostroj [Oficiální stránky obce, 2011].

Tento výčet tradic a kulturních akcí je během roku doplňován řadou dalších událostí, při kterých mají lidé z obce možnost se scházet a společně se bavit.

7 Empirické šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any

7.1 Vybraná lokalita a subjekt zkoumání

Následující část bakalářské práce bude věnována praktickému šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any. Zkoumaná lokalita má v současné době přes 800 obyvatel. Jedná se o občany obce Hvožd'any a okolních vesnic, které k Hvožd'anům správně náleží. V samotné obci Hvožd'any žije na 400 obyvatel a z toho přes 120 ekonomicky aktivních žen [OÚ Hvožd'any, 2010]. Osloveno bylo 12 dotazovaných, které vyhovovaly zadanému kritériu ekonomicky aktivních žen. Z těchto 12 vybraných byly dále vytvořeny 3 skupiny po 4 dotazovaných. Rozdělení proběhlo na základě věku žen, pro vhodnější porovnatelnost a zpracování dat. Do první skupiny byly zařazeny dotazované ve věku 20 – 30 let (bezdětné), do druhé 30 – 40 let (s nezletilými dětmi), a do třetí 40 – 60 let (s dospělými dětmi). Pro přehlednost jsou v textu uváděny skupiny s označením I., II., III.

7.2 Průběh sběru dat

Výzkum probíhal v období prosinec 2010 až únor 2011. Jak již bylo popsáno v kapitole č. 2 Cíl práce a metodika, byl pojat jako případová studie a prováděn pomocí semistandardizovaných rozhovorů na základě předem připravených otázek.

Jednotlivá interview se pohybovala v časovém rozmezí 40 min. – 2 hodin. Na začátku setkání byly dotazované seznámeny s tématem práce, stejně tak s účelem a významem našeho rozhovoru. Dále byly ubezpečeny o anonymním zpracování a prezentaci jimi poskytnutých informací. Všechny byly velice vstřícné a ochotné poskytnout pro tento výzkum potřebná data. Na závěr dostaly prostor pro vlastní dotazy k práci, které jsem se snažila co nejlépe zodpovědět. Následoval pečlivý přepis zaznamenaných odpovědí, které byly posléze vyhodnoceny a zpracovány v této empirické části.

7.3 Analýza výsledků výzkumu

Analýza výsledků výzkumu vychází z jednotlivých odpovědí všech dotazovaných na výzkumné otázky. Jak již bylo zmíněno, dotazované ženy byly vybírány podle věku. Pro větší rozmanitost výpovědí a lepší zachycení zkoumaného fenoménu volného času v kontextu životního stylu, však byly zapojeny rovněž další faktory, jako profese či úroveň dosažného vzdělání.

Tab. č. 1: Přehled základních informací o dotazovaných ženách a podrobností rozhovorů

Věková skupina	Dotazovaná	Věk	Vzdělání	Počet dětí	Věk dětí	Přistěhována do obce	Délka rozhovoru	Přítomnost druhé osoby během rozhovoru
I.	1	24	SOÚ, SOŠ	0	-	ne	2h	ne
	2	22	SOŠ	0	-	ne	1h 30min	ne
	3	23	SOŠ	0	-	ne	1h 5min	ne
	4	27	VOŠ	0	-	ne	55min	ne
II.	5	37	SOŠ + 2letá nástavba	2	7 a 9 let	ano	1h	ne
	6	34	VŠ	1	5 let	ano	1h 50min	ne
	7	34	SOŠ	2	9 a 13 let	ne	45min	ne
	8	34	SOŠ	2	3 a 8 let	ne	40min	ano, manžel dotazované
III.	9	55	SOŠ + 2letá nástavba	2	23 a 28 let	ano	1h 50min	ne
	10	50	SOÚ	2	22 a 26 let	ne	40min	ano, dotazovaná č.9
	11	58	VŠ	2	28 a 30 let	ano	50min	ano, dotazovaná č.9
	12	54	VŠ	1	23 let	ano	2h 20min	ne

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any

7.3.1 Analýza rozhovorů

Následující část práce vychází z výzkumných otázek pokládaných dotazovaným ženám. Na základě jejich odpovědí budu hledat souvislosti ve způsobech trávení volného času těchto ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any. Komparace bude prováděna napříč věkovými skupinami i mezi jednotlivými ženami.

Tab. č. 2: Přehled výzkumných otázek semistandardizovaného rozhovoru

Číslo otázky	Výzkumné otázky
1	Jak dlouho žijete ve Hvožd'anech?
2	Jaké je vaše dosažené vzdělání? A současné zaměstnání?
3	Pracujete v obci nebo za prací dojíždíte?
4	Jak dlouho vám trvá cesta do zaměstnání?
5	Kolik času trávíte v zaměstnání?
6	Co si představujete pod pojmem volný čas?
7	Kolik máte skutečně (v hodinách) volného času?
8	Domníváte se, že máte dostatek volného času?
9	V čem si myslíte, že může spočívat tento nedostatek? (v případě negativní odpovědi)
10	Co běžně děláte ve volném čase? (po splnění svých povinností?)
11	Co patří mezi vaše oblíbené činnosti?
12	Jakým volnočasovým aktivitám se věnujete během pracovního týdne? Jakým o víkendu? Jak trávíte dovolenou?
13	Co vám brání ve vykonávání vašich oblíbených volnočasových aktivit?
14	Jaké možnosti pro volný čas nabízí vaše obec?
15	Postrádáte ve Hvožd'anech něco konkrétního v souvislosti s volným časem?
16	Kdyby jste si měla představit jeden volný den podle vašich představ, jak byste ho vyplnila?
17	Chtěla byste se na závěr na něco zeptat?

Zdroj: Vlastní zpracování otázek pro výzkum v obci Hvožd'any.

Věková skupina I.

Dotazované v této skupině představují bezdětné ženy ve věku 20 – 30 let. Všechny žijí v obci od narození, liší se dosaženým vzděláním, zaměstnáním a samozřejmě také představami o volném čase. Ve skupině je jedna žena vyučena (s maturitou), dvě mají středoškolské vzdělání a jedna je diplomovaná specialistka (viz tabulka č. 1). Pracují jako administrativní podpora, ošetřovatelka dojníc, úřednice a dělnice.

Tab. č. 3: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině I.

Dotazovaná	Představa volného času	Počet hodin volného času* v pracovním týdnu	Dostatek volného času	Příčina nedostatku
1	„flákání“, relaxace, úklid a jiné domácí práce	0h / 12h	ano	-
2	nic nedělání, sledování TV a venčení psa	3h	ne	zaměstnání, domácí práce
3	nemuset jít do zaměstnání a dělat jen to, co ji baví	3h	ne	dálkové studium VŠ
4	dovolená, věnování se svým zájmům	5h	ano	-

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.

* na základě vnímání volného času dotazovanou

Náhled dotazovaných na volný čas

Výše uvedená tabulka zobrazuje představu dotazovaných žen o volném čase. Dotazovaná č. 1 pojem volný čas spojovala s „flákáním“. Po vybidnutí k upřesnění, co si konkrétně pod pojmem „flákání“ představuje, uvedla: „*Jen tak relaxovat a nemuset nic dělat.*“ Dále dotazovaná č. 1 zahrnuje do svého volného času i domácí práce, přestože je nepovažuje za volnočasovou aktivitu, ale za povinnost. Ostatní dotazované domácí práce řadí také spíše do povinností, než do možností trávení volného času. V odpovědích ostatních se dále objevoval pohled na volný čas jako na dovolenou, kdy nemusí do zaměstnání a mohou se věnovat svým zájmům.

Množství volného času v hodinách se u dotazovaných odvíjel od místa zaměstnání a od jeho časové náročnosti. Z výzkumu vyplynulo, že dotazovaná č. 1, která jako jediná z této skupiny pracuje přímo v obci má volného času více než ostatní, které za prací dojíždějí. Důvodem je jednak způsob dopravy do zaměstnání (viz tabulka č.9), ale také práce na směny, kdy dotazovaná č. 1 má po jedné celodenní směně dva dny volno. Dotazovaná č. 4, má volného času také dostatek, neboť uvedla: „... *když se vrátím z práce, tak nemám žádné povinnosti a můžu dělat, co chci.*“ Do zaměstnání sice dojíždí 20 min. tam i zpět (viz tabulka č. 9) ale díky skutečnosti, že bydlí u rodičů, nemá povinnosti starat se o chod domácnosti. Má tedy poměrně dost volného času. Zbylé dvě dotazované se domnívají, že volného času mají nedostatek. Jedna hlavně kvůli zaměstnání a domácím pracím a druhá dotazovaná kvůli dálkovému studiu, a tedy přípravě do školy.

Tab. č. 4: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen ve věkové skupině I.

Dotazovaná	Oblíbené činnosti	Způsoby trávení volného času		
		pracovní týden	víkend	dovolená
1	procházky se psem, bowling, internet	domácí práce	návštěva rodičů a kamarádů a domácí práce	aktivní, výlety a túry po českých horách, grilování
2	relaxace, hudba, venčení psa	relaxování, venčení psa	odpočinek u TV, procházka	výlety, a pak ty samé činnosti jako o víkendu
3	četba, bowling, squash, scházení s kamarády, stavebnice puzzle	aerobic, squash, stavebnice puzzle, příprava do školy	kino, divadlo, plavecký bazén, sauna	výlety na hrady a zámky po ČR i v zahraničí, práce u rodičů na malém hospodářství
4	hudební koncerty a taneční zábavy, internet, kino	filmy a internet	kino, taneční zábavy	výlety do moravských sklípků, stanování s přáteli

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.

Tabulka č. 4 představuje konkrétní odpovědi dotazovaných žen na otázku, jakým volnočasovým aktivitám se věnují během pracovního týdne, jakým o víkendu a jak tráví dovolenou. Zajímavá shoda nastala u trávení dovolené, kdy všechny dotazované uvedly výlety jako jednu z aktivit. Náplní se však rozcházely. Pracovní týden a víkend tráví každá žena dle vlastních zájmů a potřeb. Sportovní či kulturní aktivity vyhledávají dotazované ve městě, kam jezdí několikrát do měsíce. Výjimku tvoří dotazovaná č. 1, která uvedla: „*Do města skoro nejezdím, tak jednou za 3 měsíce, když jedu k lékaři.*“ Oblíbené činnosti těchto dotazovaných jsou zcela různorodé, a to i přes několik stejných volnočasových aktivit.

Věková skupina II.

Do této skupiny byly zařazeny ženy ve věku 30 – 40 let, které mají nezletilé děti. Důraz byl kladen na přibližně stejné stáří dětí, neboť pro porovnatelnost výsledků je tento faktor důležitý. Malé děti vyžadují jinou péči než ty velké, proto i volný čas jejich maminek je tímto výrazně ovlivněn. Ve vybraném vzorku jsou 3 dotazované ženy se středoškolským vzděláním a jedna se vzděláním vysokoškolským (viz tabulka č.1). Zastávají zaměstnání učitelky, starostky a dvě se jsou OSVČ.

Tab. č. 5: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině II.

Dotazovaná	Představa volného času	Počet hodin volného času* v pracovním týdnu	Dostatek volného času	Příčina nedostatku
5	rodina, péče o dům, sport - hlavně vše dělat společně s rodinou	2-3h	ne	zaměstnání
6	dovolená, spánek, sport, relaxace, kultura, vyšívání, pletení, čas strávený s rodinou	3-5h	ano	-
7	relaxace, sledování TV, odpočinek u kávy	3h	ne	zaměstnání, domácí práce
8	nechodit do práce a věnovat se svým zájmům	1h	ne	povinnosti

Zdroj: *Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.*

* na základě vnímání volného času dotazovanou

Náhled dotazovaných na volný čas

V této skupině převažovala představa o volném čase jako o době trávené s rodinou. Jednak kvůli časově náročným zaměstnáním, kdy ženy nemají tolik času věnovat se rodině v pracovním týdnu, ale také proto, že svůj volný čas chtějí trávit s dětmi. Kromě času tráveného s rodinou uváděly dotazované volný čas v souvislosti s relaxací, dovolenou a věnováním se svým zájmům.

Počet hodin volného času této skupiny žen je zcela jednoznačně ovlivněn zaměstnáním a péčí o rodinu. Podle odpovědí na otázku, zda se domnívají, že mají dostatek volného času, tři ženy odpověděly ne a pouze jedna ano. Zajímavé je, že všechny tři ženy, které pocítují nedostatek volného času pracují v obci, a nemusejí tedy trávit čas dojížděním. (viz tabulka č. 9) Dotazovaná č. 6, která pracuje v nedalekém městě má překvapivě více volna, než dotazovaná č. 8, která pracuje přímo z domova. Nicméně to lze přičíst okolnosti, že dotazovaná č. 8 má nejmladší dítě vůči ostatním ženám. (viz tabulka č. 1) Příčiny nedostatku volného času dotazované viděly především v zaměstnání, domácích pracích a v blíže neupřesněných povinnostech.

Tab. č. 6: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen ve věkové skupině II.

Dotazovaná	Oblíbené činnosti	Způsoby trávení volného času		
		pracovní týden	víkend	dovolená
5	odpočinek, jízda na kole a bruslích, zahradničení, návštěva kamarádek	domácí úkoly s dětmi, odpočinek u TV	sportovní aktivity s dětmi v přírodě (kolo, brusle, běžky, procházky)	v zimě hory (lyžování), v létě moře, práce kolem domu a zahrádka
6	mnoho druhů sportu, vyšívání, procházky s dcerou, zahrádka, úklid	návštěva rodičů, procházka s dcerou, zumba, TV	(méně času než v týdnu) TV, kino, plavecký bazén s dcerou	aktivní odpočinek, návštěvy známých, zahrádka, sport, koupání v místním koupališti
7	četba (časopisy), luštění křížovek, návštěvy, zahrádka	domácí úkoly s dětmi a činnosti s nimi	procházka se psem, kino, taneční zábavy	v zimě-lyže, brusle, sáňkování s dětmi, v létě-kolo, plavecký bazén, brusle
8	kolečkové brusle, zumba, lyžování	činnosti s rodinou, zumba	domácí práce	dovolená v zahraničí nebo kempování po ČR s rodinou

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.

Tabulka č. 6 znázorňuje oblíbené činnosti obecně a aktivity během pracovního týdne, o víkendu a v době dovolené. V oblíbených činnostech se u tří dotazovaných objevilo zahradničení, kterému se tyto ženy věnují, jak samy říkají: „*v poslední době*.“ Zastoupen byl i sport, především zumba, jízda na kole, kolečkových bruslích a v zimě lyžování, popř. sportovní vyžití v přírodě s dětmi. V týdnu převažuje péče o rodinu a psaní domácích úkolů s dětmi. O víkendech dotazované č. 6 a č. 8 „*dohánějí, co nestihly v týdnu*“, tedy úklid, žehlení (to naopak dotazovaná č. 6 uvedla jako jednu z oblíbených činností) a ostatní domácí práce, které by bylo možné řadit spíše do vázaného času. Ovšem záleží na dotazované, zda domácí práce považuje za povinnost či jako v případě dotazované č. 6 za volnočasovou aktivitu. Dovolenu tráví dotazované v této skupině převážně v zimě na horách a v létě u moře. Jak již bylo řečeno, tato věková skupina svůj volný čas tráví hlavně s dětmi.

Věková skupina III.

Poslední skupinu tvoří ženy ve věku 40 – 60 let, jejichž děti jsou již dospělé. Různost ve vzdělání a profesi najdeme i zde. Ve skupině jsou ženy středoškolsky vzdělané, odborně vyučené i se vzděláním vysokoškolským (viz. tabulka č. 1). Podle odlišné úrovně vzdělání se jednotlivé ženy liší i z hlediska jejich zaměstnání (vědecká pracovnice, zdravotní laborantka, ředitelka ZŠ a dělnice).

Tab. č. 7: Vnímání volného času dotazovaných žen ve věkové skupině III.

Dotazovaná	Představa volného času	Počet hodin volného času*	Dostatek volného času	Příčina nedostatku
9	příjemné trávení času, relaxace, návštěva známých, dovolená a odpočinek, ale také zaměstnání, které mám ráda	4h	ano	-
10	nic nedělání	1h	ne	zaměstnání, domácí práce, špatná osobní organizace času
11	odpočinek, četba, jízda na kole, procházka, úklid	4h	ano	-
12	čas jen pro sebe, spánek a nic nedělání / aktivní trávení mimo domov s rodinou	5h	ano	-

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.

* na základě vnímání volného času dotazovanou

Náhled dotazovaných na volný čas

Tato skupina dotazovaných si pod pojmem volný čas představovala primárně odpočinek a relaxování. Některé měly dokonce dvě představy o volném čase: 1. čas jen pro sebe, spánek a nic nedělat, 2. aktivně trávený čas s rodinou mimo domov. Jiná dotazovaná považovala za trávení volného času i své zaměstnání, které má opravdu ráda. Shoda panovala jednoznačně u fyzického odpočinku a relaxace.

V časovém vyjádření volna jsou i zde patrné rozdíly, avšak tabulka ukazuje opačnou situaci než ve skupině II. Ve skupině III. se tři dotazované domnívají, že mají dostatek volného času a pouze jedna nedostatek. Dotazovaná č. 10 uvedla, že její nedostatek volného času je způsoben především špatnou organizací času. Dále také kvůli

zaměstnání a domácím pracím. Dotazovaná č. 10 pracuje v několik kilometrů vzdáleném městě a cesta do zaměstnání a zpět jí trvá 1h (viz tabulka č. 9), přesto jí v pracovním týdnu zbývá průměrně 1 hodina volného času. V porovnání s dotazovanou č. 12. Ta pracuje v Praze, kam cestuje autobusem (viz tabulka č. 9), má průměrně v pracovním týdnu volno 5 hodin. Nicméně, tato dotazovaná nedojíždí do zaměstnání každý den, v týdnu zůstává v Praze, což je jedním z důvodů vyššího počtu hodin volného času. Dotazované č. 9 a č. 11 považují své průměrné 4 hodiny volného času za dostačující, během nichž se věnují svým zájmům a již zmíněnému fyzickému odpočinku.

Tab. č. 8: Konkrétní způsoby trávení volného času dotazovaných žen ve věkové skupině III.

Dotazovaná	Oblíbené činnosti	Způsoby trávení volného času		
		pracovní týden	víkend	dovolená
9	čas trávený s vnučkou, četba, luštění křížovek, TV, pečení	odpočinek u kávy, sledování TV, četba	zahradka, návštěvy, pečení	doma na malém hospodářství, kde je v létě dost práce
10	pletení, četba, plavání, cvičení pilates	sledování TV	návštěvy příbuzných, procházky	plavání, výlety
11	čas trávený s vnučkou, četba, jízda na kole, návštěvy	četba, křížovky	procházky s vnučkou, úklid	návštěva rodičů, procházky, výlety na hory, výstavy a divadla
12	četba, soutěže v TV, výlety na rozhledny, houbaření	procházky	houbaření, jízda na kole, akce místního spolku	rekondiční pobyty, v létě americký rodinný kemp se synem (v ČR)

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.

Tabulka č. 8 znázorňuje způsoby a aktivity ve volném čase věkové skupiny III. U všech dotazovaných se shodně objevila četba jako oblíbená činnost. Avšak pouze dotazovaná č. 11 využívá místní obecní knihovnu. Kromě toho dotazované č. 9 a č. 11 dávají přednost ve volném čase vnoučatům, se kterými se snaží trávit co nejvíce času. Dotazované využívají volný čas především k odpočinku, sledování TV a procházky, které patří mezi nejčastější aktivity vůbec, jak je patrné z předešlé analýzy skupin I. a II.

Dotazovaná č. 12 je navíc členkou místního spolku, který pořádá odporné přednášky, zájezdy a výstavy, kterých se účastní. Dovolenu se tato dotazovaná snaží trávit především s rodinou na americkém rodinném kempu v České republice a rekondičními pobyty na Šumavě (viz. příloha č. 1). Zcela jiným způsobem tráví dovolenu dotazovaná č. 9, která kvůli práci na malém hospodářství tráví letní dovolenu doma. Dotazovaná č. 10 a č. 11 preferují v době dovolené výlety či procházky. Dotazovaná č. 11 v době dovolené navštěvuje různé výstavy a divadlo v Praze.

Tab. č. 9: Souhrnný přehled pracovního vytížení a volného času v pracovním týdnu 12 vybraných dotazovaných

Skupina	Dotazované	Hvožd'any				Jiná obec/město			
		počet hodin v zaměstnání	doprava do zaměstnání a zpět	způsob dopravy do zaměstnání	počet hodin volného času	počet hodin v zaměstnání	doprava do zaměstnání a zpět	způsob dopravy do zaměstnání	počet hodin volného času
I.	1.	12h / 0h	20min	pěšky	0h / 12h				
	2.					8h	1h	auto	3h
	3.					7h	5h	bus/auto	3h
	4.					8h	40min	bus	5h
II.	5.	10h	10min	pěšky	2-3h				
	6.					7h-8h	1h 20min / 40min	bus/auto	3-5h
	7.	8-15h	4min	pěšky	3h				
	8.	4-5h	-	pracuje z domova	1h				
III.	9.					8h	2h	bus	4h
	10.					8h	1h	bus	1h
	11.	11h	10min	pěšky	4h				
	12.					8h	4h / 1h	bus	5h

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any

Z výše uvedené tabulky je patrný rozdíl v pojetí volného času u jednotlivých žen, kdy si každá dotazovaná pod volným časem představovala něco jiného. I časová různorodost pracujících v obci je toho důkazem. V případě žen pracujících více než 8 hodin denně (dotazované č. 1, 5, 7, 11) jsou překvapivě počty hodin volného času vyšší

než množství volného času ženy (dotazovaná č. 8), která v zaměstnání tráví méně než 8 hodin. Otázkou je, čím je tento nepoměr způsoben. Důvodem je péče o malého tříletého syna u dotazované č. 8. Ostatní dotazované mají buď děti dospělé nebo školního věku, které nepotřebují nepřetržitou péči. Dalším důvodem je rozdílné vnímání pracovních povinností. Některé ženy, ačkoli domácí práce do volného času nezahrnují, uvedly, že většinu volného času tráví vařením, uklízením a psaním úkolů s dětmi. Tyto činnosti lze zařadit spíše do vázaného času než-li do času volného. Jak je vidět, mohou tyto dvě kategorie v některých případech splývat.

Jiná situace je u žen, které za prací dojíždějí. Zde je počet hodin v zaměstnání a volného času poměrně vyrovnaný. Výjimku tvoří ženy, které za prací dojíždějí do Prahy. U těch by se dal očekávat nižší počet hodin volného času, přesto nijak výrazně nevybočují od ostatních žen, které dojíždějí pouze do několik kilometrů vzdálených měst.

7.3.2 Možnosti trávení volného času v obci Hvožd'any

Tab. č. 10: Možnosti trávení volného času dotazovaných žen

Věková skupina	Možnosti dotazovaných	Nejčastěji uvedené
I.	taneční zábavy, koncerty kapel, hospoda, koupaliště, příroda, vánoční program	taneční zábavy, hospoda
II.	akce pro děti, dětská hřiště, příroda, hospoda, taneční zábavy, hasičská cvičení, volejbal, koupaliště	dětské akce, taneční zábavy, příroda
III.	příroda, hospoda, akce pořádané kulturní komisí, členství v místním spolku	Příroda

Zdroj: Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any

Možnosti v obci

Na možnosti trávení volného času dotazovaných žen v obci Hvožd'any je podle výsledků výzkumu možné nahlížet z hlediska věku. Každá věková skupina má odlišné potřeby a požadavky na volný čas, a proto i představy o možnostech se mohou v této souvislosti lišit.

Věková skupina I. shodně na otázku „*Jaké možnosti pro volný čas nabízí vaše obec?*“ uvedla, že pro ni ve Hvoždanech téměř žádné možnosti nejsou. Přesto našly několik konkrétních společných příležitostí, jako např. taneční zábavy, které se konají v místním kulturním domě několikrát do roka. Další byla návštěva místního pohostinství, především v létě s venkovním posezením. Odlišné byly individuální aktivity v obci, jako je účast na vánočních programech, koupání v místním koupališti či procházky v přírodě.

Ve věkové skupině II. na stejnou otázku převládaly v odpovědích především aktivity s dětmi. V obci je nové dětské hřiště, které maminky s dětmi využívají. Účastní se také dětských kulturních akcí, na kterých se některé z dotazovaných rovněž organizačně podílejí (dětského dne, mikulášské besídky, maškarního plesu či vánočního jarmarku). Mimo volnočasových aktivit s dětmi se uváděné možnosti jednotlivých žen liší. V souvislosti s různými zájmy dotazovaných, některé v obci využívají shodně se skupinou I. zdejší pohostinství a taneční zábavy, jiné dávají přednost sportovnímu vyžití v místní tělocvičně, na koupališti či v přírodě. Příroda byla také jedním z nejčastěji uváděných míst pro trávení volného času. Dotazované chodí do přírody relaxovat i sportovat. Jedna z dotazovaných také ocenila možnost přirozených cest na kolo, ve srovnání s uměle vytvořenými stezkami ve městě.

Věková skupina III. podle výpovědí dotazovaných v obci mnoho možností pro volný čas nemá. Ve většině odpovědí se objevovala příroda, kam chodí na procházky, ať samy či s vnoučaty, a také v létě pohostinství. Výjimku představovala žena, která je členkou místního spolku, v jehož rámci se účastní mnoha kulturních akcí.

Podle věkového rozdělení dotazovaných jsou v odpovědích dobře viditelné změny preferencí. Bezdětné ženy preferují zábavu a trávení času v kolektivu lidí. Naopak starší ženy, které mají dospělé děti dávají přednost odpočinku nejlépe v přírodě nebo se svými blízkými. Dotazované s nezletilými dětmi přirozeně upřednostňují činnosti s dětmi, ale současně mají potřebu se samy bavit i odpočívat. I přes rozdílný věk se jednotlivé skupiny shodují na možnostech místního pohostinství a přírody v obci Hvoždany.

7.3.3 Bariéry trávení volného času v obci Hvožd'any

Tab. č. 11: Bariéry trávení volného času dotazovaných žen

Věková skupina	Bariéry dotazovaných
I.	osobní pohodlnost, finanční prostředky, nedostatek mladých lidí a míst ke scházení, dopravní obslužnost
II.	domácí práce, časově náročné zaměstnání
III.	únava, časově náročné zaměstnání, osobní lenost, zdravotní důvody

Zdroj: *Vlastní zpracování dat získaných z uskutečněného výzkumu v obci Hvožd'any.*

Bariéry v obci

Nemožnost trávení volného času v obci Hvožd'any podle vlastních představ, má několik příčin. Z rozhovorů s dotazovanými ženami vyplynulo, že se jedná především o osobní bariéry a také o překážky v malých možnostech na venkově. V této části práce představím pohled dotazovaných žen na otázky „Co vám brání ve vykonávání vašich oblíbených volnočasových aktivit?“ a „Postrádáte ve Hvožd'anech něco konkrétního v souvislosti s volným časem?“

Výzkum bariér trávení volného času ukázal, stejně jako v jeho možnostech, odlišnosti v závislosti na věku dotazovaných. Věková skupina I. byla charakteristická ve zcela různorodých odpovědích. Dotazované uvedly jako své osobní bariéry vlastní pohodlnost a lenost, popř. méně finančních prostředků na zábavu. Naopak jiná žena přiznala, že ji ve volnočasových aktivitách nic nebrání. Po návratu z práce se může bez omezení věnovat všem svým zájmům.

Kromě osobních bariér jsou zde i obecné překážky, jako je horší dopravní obslužnost a málo mladých lidí a míst ke scházení. S tím souvisí i druhá položená otázka, v jejíž odpovědi se dotazované naopak jednoznačně shodovaly. V obci postrádají především kavárnu či cukrárnu, prostory ke sportovnímu vyžití (posilovna, squash, bowling), ojedinele se objevovala potřeba farmy s koňmi a kultury v podobě kina a divadla.

Ve II. skupině se dotazované ve svých bariérách spíše shodovaly. Ženy s malými dětmi mají potíže s vykonáváním oblíbených aktivit kvůli časové náročnosti zaměstnání

a povinností v domácnosti. Této věkové skupině v obci chybí hlavně kino a plavecký bazén, kam by mohly chodit nejen se svými dětmi, ale i ony samy. Jako další uváděly divadlo a mateřské centrum. Všechny tyto aktivity vyhledávají ve městě.

III. věková skupina za osobní zábranu ve volném čase považuje zdravotní potíže nebo únavu, ale současně také zaměstnání a práci v domácnosti. Má také totožnou potřebu kulturního vyžití v podobě kina a divadla. Jedna z dotazovaných postrádá v obci plavecký bazén. Kvůli špatné dopravní obslužnosti, jak dotazované uvedly, musí za těmito volnočasovými aktivitami jezdit do města.

Největšími bariérami v obci Hvožd'any jsou pro dotazované ekonomicky aktivní ženy horší dopravní obslužnost, malé kulturní příležitosti v podobě kin a divadel a prostory pro širší sportovní vyžití. S ohledem na finanční a prostorové možnosti venkovských obcí jsou některé postrádané příležitosti (bohužel) nerealizovatelné.

7.4 Životní styl jako dílčí kategorie volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any

Na základě výše uvedených rozhovorů jsem určila životní styly jako dílčí kategorie volného času. Podle způsobu trávení volného času dotazovaných žen je možné zjistit, jaký životní styl vyznávají. Nicméně nelze je jednoznačně kategorizovat. Životní styly se mohou překrývat nebo naopak, není zřejmé k jakému životnímu stylu konkrétní dotazovanou zařadit.

Ve studii Český venkov 2008 byly pro účely výzkumu životního stylu, v souvislosti s mírou závislosti obyvatel na zemědělské výrobě, stanoveny čtyři životní styly.

- **tradiční venkovský styl** – lidé, kteří většinu času věnují domácímu hospodářství, práci na poli nebo zahradě,
- **styl obyvatel rodinného domu** – mají zahrádku, kde pěstují vlastní zeleninu a chovají malá hospodářská zvířata,
- **styl obyvatel venkova** – lidé, jenž tráví většinu času ve městě, kde mají práci a přátele, nemají žádné hospodářství
- **styl lidí toužících žít zdravě**, v souladu s přírodou, v klidu [Majerová a kol., 2009, s. 166].

Přesto, že tento výzkum není zaměřen na zemědělskou výrobu, jsou uvedené styly pro některé z dotazovaných žen uplatnitelné. Dále v návaznosti na literární rešerši

a typologii životních stylů sociologů Wenera George a Bernarda Cathelata jsem vytvořila náhled na způsob trávení volného času v souvislosti se životním stylem dotazovaných ekonomicky aktivních žen.

Dotazované ženy jsem pro potřeby této analýzy plánovala rozdělit dle úrovně dosaženého vzdělání, která by přispěla k dalšímu rozměru řešené problematiky. Avšak na základě výsledků výzkumu jsem nepovažovala úroveň vzdělání za dostatečně vypovídající ukazatel, neboť způsoby trávení volného času se liší spíše podle věku a individuálních potřeb dotazovaných.

Ve věkové skupině I. se u dvou dotazovaných shodně objevuje styl obyvatel venkova a hedonistický expresivní životní styl. Jedná se o mladé ženy, které pracují ve městě, kde mají přátele a současně kladou důraz na sociální kontakty a snaží se začlenit do módního proudu. Na druhé straně zbylé dvě ženy ve skupině kladou důraz na klidný život, dostatek volného času a současně chtějí žít v souladu s přírodou. Mají rády zvířata, jedna s nimi pracuje a druhá jezdí na koních. Jejich životní styly se blíží stylu ideál Bernarda Cathelata a stylu lidí toužících žít zdravě Majerové a kol.

Ve II. věkové skupině převažoval životní styl orientovaný na rodinu. Přirozeně je u těchto žen primární péče o děti a trávení času zpravidla s rodinou. U jedné z dotazovaných se navíc překrývalo stylů několik. Částečně styl obyvatel rodinného domu, neboť dotazovaná uvedla, že ráda zahradničí a stará se o okolí domu, styl lidí toužících žít zdravě, právě kvůli trávení většiny volného času v přírodě a sportem. Z typologie Cathelata odpovídá také kategorii podnikavec, neboť je pro ni důležitá práce, má zájem o nové informace a těší ji i moderní značkové předměty.

III. věková skupina jsou ženy zaměřené na rodinu. Některé dotazované je možné začlenit mezi utilitaristy, kteří se zaměřují na rodinu, domov a tradice a jsou pragmatičtí v kultuře. Dalším je blízký kulturně orientovaný asketický životní styl, jenž se vyznačuje vysokým kulturním kapitálem. Ten podle provedeného výzkumu mají dvě z dotazovaných žen. Posledním je styl obyvatel rodinného domu, kterým se vyznačuje jedna z dotazovaných, jež se stará o malé hospodářství a zahradu.

Jak již bylo uvedeno v předchozím textu, není možné jednoznačně určit životní styl dotazovaných podle předepsaných definic. V některých bodech se shodují v jiných ne. Proto tato analýza nepřináší podrobné zkoumání životních stylů, ale pohled na způsob života a trávení volného času v rámci vybraných teoretických typologií životního stylu.

8 Závěr

Na základě kvalitativního sběru dat byly splněny výše uvedené cíle této práce. Nejprve bylo stanoveno teoretické studium zkoumané problematiky, podle něhož bylo možné uskutečnit praktický výzkum ve vybrané lokalitě. Jedním z hlavních cílů empirického šetření bylo zjištění možností a bariér volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any. Dále byl výzkum zaměřen na konkrétní způsoby trávení volného času v souvislosti se životním stylem těchto žen. Postupně výzkum rozkrýval obecné i osobní okolnosti doprovázející fenomén volného času.

Volný čas byl podle výsledků výzkumu pojímán dotazovanými různě, ať už v rámci věkových skupin či jednotlivými ženami. Obecně lze říci, že dotazované ekonomicky aktivní ženy vnímají volný čas především jako dobu odpočinku, dovolené a věnování se svým zájmům. Každá věková skupina se však lišila intenzitou těchto představ. Výzkum ukázal, že některé ženy, ačkoli pracují přímo ve Hvožd'anech, mají méně volného času než ženy, které za prací dojíždějí. Zajímavé je i zjištění, že ženy, které pracují v obci a jejich pracovní doba je delší než osmihodinová, mají více volného času než ženy s kratší pracovní dobou. U žen dojíždějících za prací mimo obec jsou počty hodin v zaměstnání i ve volném čase poměrně vyrovnané, což platí i u žen, které za prací dojíždějí do Prahy. Jedním z důvodů rozdílného vnímání množství volného času dotazovanými jsou odlišně chápány aktivity vyplývající z domácích povinností. Ty významně ovlivňují, společně se zaměstnáním, délku volného času. Některé z dotazovaných považují domácí práce za povinnost, přesto je uvedly i ve výčtu volnočasových aktivit. Tyto činnosti se podle teoretických přístupů týkají spíše času vázaného z hlediska sociálního, tedy obstarávání rodiny a chodu domácnosti [Dufková, Urban, Dubský, 2008].

Dalším stanoveným cílem bylo zjišťování konkrétních způsobů trávení volného času. Dotazované ženy byly tázány na jejich oblíbené aktivity, kterým se věnují během pracovního týdne, o víkendu a o dovolené. Všechny dotazované ženy tráví tuto dobu dle vlastních zájmů a potřeb. Přesto se v každé ze skupin objevily určité shody. Ve věkové skupině I. se ženy shodovaly v pohledu na možnosti trávení své dovolené, kdy všechny uvedly výlety jako jednu z nejčastějších aktivit. Náplní se však rozcházely. Ve II. skupině většina dotazovaných uváděla zahradničení jako svou oblíbenou činnost k trávení volného času. Zahradničení lze podle teoretického vymezení řadit do zvláštní kategorie, tzv. polovolného času [Dufková, Urban, Dubský, 2008]. Věková skupina III. se v oblíbených

činnostech shodovala naopak v četbě. Pouze jedna z dotazovaných si však knihy pro volnočasovou četbu půjčuje v místní obecní knihovně.

Způsoby trávení volného času v kontextu se životním stylem byly na základě studia odborné literatury rozřazeny podle typologií tří autorů. Jednalo se o typologické přístupy životního stylu francouzského sociologa Bernarda Cathelata [Duffková, Urban, Dubský, 2008] a německého sociologa Wenera George [Duffková, Urban, Dubský, 2008]. V souvislosti s venkovským prostorem byly využity typologie ze studie Český venkov 2008 [Majerová a kol., 2009]. Podle výzkumu způsobů trávení volného času bylo možné zjistit, jaký životní styl dotazované ženy charakterizuje. V jednotlivých věkových skupinách byly v empirickém šetření uvedeny životní styly shodné nebo zcela rozdílné. Proto zde není možné jednoznačně zařazovat dotazované do konkrétních životních stylů tak, jak to uvádí odborná literatura. Přesto lze v jednotlivých věkových skupinách nalézt životní styly alespoň částečně charakterizující dotazované ženy. Životní styly se mohou překrývat, nebo naopak nemusí být zcela zřejmé jaký životní styl je charakteristický pro danou ženu. Ve věkové skupině I. se objevoval životní styl obyvatel venkova a hedonistický expresivní životní styl, které vyznávají mladí lidé, pracující ve městě, kde mají přátele. Velkou váhu přikládají sociálním kontaktům. Ženy v této skupině se také blížily stylu ideál a stylu lidí toužících žít zdravě, především kvůli kladenému důrazu na klidný život v souladu s přírodou a na dostatek volného času. Ve II. věkové skupině převládal životní styl orientovaný na rodinu. To je přirozené vzhledem ke způsobům trávení volného času, hlavně s rodinou. (většina času s rodinou) Třetí věková skupina se vyznačovala také orientací na rodinu. Některé ženy bylo možné řadit mezi utilitaristy, kteří se zaměřují na domov, rodinu a tradice. Dalším životním stylem orientovaným na rodinu byl styl obyvatel rodinného domu. Jiné ženy z této skupiny s vysokým kulturním kapitálem se částečně vyznačují kulturně orientovaným asketickým životním stylem.

Z výzkumu možností a bariér v obci Hvožd'any jsou podle věkového rozdělení dotazovaných patrné rozdílné požadavky. V případě bezdětných žen ve věkové skupině I. se mezi možnostmi trávení volného času objevovala zábava a trávení času v kolektivu lidí, především v místním pohostinství. Jiné potřeby pro volný čas v rámci obce měly starší ženy s dospělými dětmi. Ty upřednostňují fyzický odpočinek, nejlépe v přírodě nebo se svými blízkými a v létě možnost venkovního posezení v pohostinství. Dotazované ženy ze skupiny II. se v obci ve svém volném čase věnují činnostem se svými dětmi. Chodí na

místní dětské hřiště a na dětské kulturní akce, na kterých se některé z dotazovaných organizačně podílejí. Ženy v této věkové skupině se kromě aktivit s dětmi také chtějí bavit i odpočívat. Napříč věkovými skupinami panuje shodný pohled na možnost trávit volný čas v místním pohostinství a v přírodě v okolí obce Hvožd'any.

Zásadními bariérami trávení volného času v obci Hvožd'any jsou pro dotazované ekonomicky aktivní ženy ve všech věkových skupinách především horší dopravní obslužnost, málo kulturních příležitostí i prostorů pro širší sportovní vyžití. Tyto nedostatečné příležitosti v obci naopak dotazované ženy vyhledávají ve městě. Nejen pro obec Hvožd'any, ale pro mnoho jiných malých obcí v ČR, jsou s ohledem na finanční a prostorové možnosti některé postrádané příležitosti, např. více kulturních a sportovních zařízení, (bohužel) nerealizovatelné.

Závěrečná bakalářská práce se zabývala ženami žijícími na venkově v současné společnosti a zaměřovala se na možnosti a bariéry trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci Hvožd'any. Konkrétní zjištění možností a bariér místních obyvatelek může sloužit jako jeden z podnětů k dalšímu rozvoji kulturního a společenského života v obci. Několik dotazovaných žen na závěr našeho rozhovoru zajímalo, co by mělo být výsledkem mé bakalářské práce. Věřím, že nejen jim odpoví tato práce na jejich otázku. Pro mě osobně by bylo zajímavé pokračovat v dalším šetření o možnostech kulturního rozvoje venkovských lokalit, kterému bych se mohla následně věnovat ve své diplomové práci.

9 Seznam použitých zdrojů

Bible svatá. Brno: Levné knihy, a.s. 2009. 220 s. ISBN 80-7309-138-0.

BAUEROVÁ, J., BÁRTOVÁ, E. *Proměny ženy v rodině, práci a ve veřejném životě*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1987. 306 s.

ČERMÁKOVÁ, M. Zaměstnanost, pracovní kompetence a perspektivy české pracující ženy. In MAŘÍKOVÁ, H. a kol. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*. 1. vyd. Praha: SLON, 2000. 170 s. ISBN 80-85850-93-1.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 978-80-246-0139-7.

DUFFKOVÁ, J., URBAN L., DUBSKÝ J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualit. vyd. Praha: Portál, 2008. 407 s. ISBN 978-80-7367-4.

HILLE, J. P., *Třemšín. Náčrtek historicko-místopisný*. Rožmitál pod Třemšínem, 1913. 50s.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

KOHOUTKOVÁ, P. *Příbuzenské systémy. Příbuzenství*. Nepublikovaná přednáška HKS PEF, ČZU: 18.11.2009.

KOHOUTKOVÁ, P. *Mezinárodní migrace a Česká republika. Přeměna rolí ve společnosti*. Nepublikovaná přednáška HKS PEF, ČZU: 3.3.2010.

KOLEKTIV AUTORŮ. *Hvožd'any 1352 – 2002*. Obecní úřad Hvožd'any 2002. 80 s.

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.

LINHART, J., VODÁKOVÁ A., KLENER, P. *Velký sociologický slovník. Díl 1, A-O*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184-164-1.

LINHART, J., VODÁKOVÁ A., KLENER, P. *Velký sociologický slovník. Díl 2, P-Ž*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 749-1627 s. ISBN 80-7184-310-5.

MAJEROVÁ, V. a kol. *Sociologie venkova a zemědělství*. 4. vyd., dotisk. Praha: ČZU, 2008. 246 s. ISBN 978-80-213-0651-6.

MAJEROVÁ, V. a kol. *Český venkov 2006. Sociální mobilita a kvalita života venkovské populace*. 1. vyd. Praha: ČZU PEF, 2007. 187 s. ISBN 978-80-213-1631-7.

- MAJEROVÁ, V. a kol. *Český venkov 2008. Proměny venkova*. 1. vyd. Praha: ČZU PEF, 2009. 187 s. ISBN 978-80-213-1991-0.
- Malý sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1970. 614s.
- MARÍKOVÁ, H. a kol. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*. 1.vyd. Praha: SLON, 2000. 170 s. ISBN 80-85850-93-1.
- MENCL, T. Žena biblická. In VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.
- PÁČL, P. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 209 s.
- SELUCKÝ, R. *Člověk a jeho volný čas*. Praha: Československý spisovatel, 1966. 203 s.
- ŠVIGOVÁ, M. *Volný čas a my*. 1. vyd. Praha: Svobodné slovo, 1967. 155 s.
- TUČEK, M. Stratifikace společnosti a hodnotové orientace: shody a rozdíly mezi muži a ženami v oblasti práce. In MARÍKOVÁ, H. a kol. *Proměny současné české rodiny (Rodina-gender-stratifikace)*. 1. vyd. Praha: SLON, 2000. 170 s. ISBN 80-85850-93-1.
- VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. 64 s. ISBN 80-210-0428-2.
- VODÁKOVÁ, A., VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský. Kdo jsme, odkud jsme přišly, kam jdeme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0.

Internetové zdroje:

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *CZ-NUTS_LAU1_2008* [online]. © Český statistický úřad, 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <http://www.czso.cz/csu/klasifik.nsf/i/ciselnik_okresu_lau1_nuts_2008>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Přehled pohybu obyvatelstva – absolutní* [online]. © Český statistický úřad, 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4019-10>>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2009)* [online]. © Český statistický úřad, 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm>.

ČESKÝ SVAZ ŽEN. *Venkovská žena – možnosti perspektivy. Pojmy* [online]. Český svaz žen, 2002 [cit. 14.11.2010]. Dostupný z: <http://www.csz.cz/storage/1242674068_sb_sesit3.pdf>.

OFICIÁLNÍ STRÁNKY OBCE HVOŽDĎANY. *Historie* [online]. © Hvožd'any 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <<http://www.hvozdany.cz/cs/historie/>>.

OFICIÁLNÍ STRÁNKY OBCE HVOŽDĎANY. *Současnost obce* [online]. © Hvožd'any 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <<http://www.hvozdany.cz/cs/soucasnost-obce.html>>.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecní zřízení) [online]. © 1996-2011 Nakladatelství Sagit, 2011 [cit. 15.2.2011]. Dostupný z: <<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?cd=76&typ=r&zdroj=sb00128>>.

10 Přílohy

Příloha č. 1

Empirické šetření o možnostech a bariérách trávení volného času ekonomicky aktivních žen v obci

-

výzkumné otázky polostandardizovaného rozhovoru

1. Jak dlouho žijete ve Hvoždanech?
2. Jaké je vaše dosažené vzdělání? A současné zaměstnání?
3. Pracujete v obci nebo za prací dojíždíte?
4. Jak dlouho vám trvá cesta do zaměstnání?
5. Kolik času trávíte v zaměstnání?
6. Co si představujete pod pojmem volný čas?
7. Kolik máte skutečně (v hodinách) volného času?
8. Domníváte se, že máte dostatek volného času?
9. V čem si myslíte, že může spočívat tento nedostatek? (v případě negativní odpovědi)
10. Co běžně děláte ve volném čase?
11. Co patří mezi vaše oblíbené činnosti?
12. Jakým volnočasovým aktivitám se věnujete během pracovního týdne? Jakým o víkendu? Jak trávíte dovolenou?
13. Co vám brání ve vykonávání vašich oblíbených volnočasových aktivit?
14. Jaké možnosti pro volný čas nabízí vaše obec?
15. Postrádáte ve Hvoždanech něco konkrétního v souvislosti s volným časem?
16. Kdyby jste si měla představit jeden volný den podle vašich představ, jak byste ho vyplnila?
17. Chtěla byste se na závěr na něco zeptat?

Příloha č. 2

Souhrnné výpovědi dotazovaných ekonomicky aktivních žen z obce Hvožd'any

Dotazovaná č. 1

Dotazovaná je 24 let a pracuje v obci. Především kvůli této skutečnosti se domnívá, že má dostatek volného času, neboť nemusí do zaměstnání dojíždět. Pracuje na směny, kdy jeden den má ranní a odpolední a následující dva dny volno. Ty běžně vyplňuje venčením svého psa, „surfováním“ na internetu a domácími pracemi, které považuje za povinnost. Nejraději chodí na procházky a hraje bowling. Ten jezdí hrát do blízkého města. Ale kvůli tomu, že nemá vlastní auto, má poměrně málo možností tuto oblíbenou činnost provozovat. Autobusové spojení ve večerních hodinách téměř není. Vzhledem ke směnné pracovní době se volnočasové aktivity v týdnu a o víkendu nikterak neliší. Naopak dovolenou tráví aktivně, túrami po českých horách a scházením se s přáteli, se kterými ráda v létě griluje. Dotazovaná vidí hlavní překážku ve vykonávání svých oblíbených volnočasových aktivit především ve své pohodlnosti a lenosti. Přesto se v obci chodí bavit na taneční zábavy, do pohostinství a v létě na místní koupaliště. Nicméně postrádá v obci dostatek mladých lidí a míst ke scházení. Tím vysvětluje svou lenost. „Když tu je málo lidí se kterými bych šla ven, tak ani nikam nechodím.“ Postrádá tedy v obci kavárnu či cukrárnu, kde bylo příjemně strávit čas.

Představa ideálního dne se nijak neodlišuje od představy volného času. Dotazovaná by především relaxovala, došla by si na kosmetiku a do kadeřnictví a poté na nákupy.

Dotazovaná č. 2

Dvaadvacetiletá dotazovaná do svého zaměstnání dojíždí autem. To, jak sama uvedla, je rychlejší způsob dopravy než autobusem. Díky tomu má denně 3 hodiny volného času. Domnívá se, že jí by nestačilo ani 20 hodin volna. Přesto je ráda, že má alespoň 3 hodiny denně. Příčinu nedostatku připisuje zaměstnání a domácím pracím. Většinou tráví volný čas se svým přítelem, relaxováním a v současnosti i hledáním nového zaměstnání. Mezi oblíbené činnosti patří především venčení psa, TV a klidný večer při svíčkách. Těmito aktivitám se věnuje převážně v pracovním týdnu a o víkendu. Doba dovolené se výrazně neodlišuje od zmíněných činností. Kromě výletů, na které velice ráda v létě jezdí. Jednou z významných příčin, kvůli níž se nemůže věnovat oblíbeným činnostem je nedostatek peněz. Shodně s dotazovanou č. 1 uvedla dále málo mladých lidí a míst ke scházení. Konkrétní možnosti

v obci nejprve nenašla žádné, po krátké úvaze však doplnila možnost jít do hospody či na procházku do přírody. V obci postrádá farmu s koňmi, posilovnu, bowling a kavárnu.

Jeden volný den této dotazované se odlišuje od představy volného času, který definovala jako „nic nedělání a koukání na TV.“ Ideální den by však strávila v přírodě jízdou na koních.

Dotazovaná č. 3

Dotazovaná ve věku 23 let, pracuje jako administrativní podpora v Praze. Do zaměstnání dojíždí každý den, kde tráví 7h. Cesta jí trvá přibližně 2,5 hodiny autobusem. Autem 1,5h. Přesto má denně 3h volného času, který převážně věnuje studiu, neboť studuje dálkově VŠ. Pokud se zrovna nemusí připravovat do školy nejraději staví puzzle, zajede si zahrát squash, do kina nebo do divadla. Možnost vlastní dopravy má, díky automobilu rodičů. Pokud jede do Prahy autem, má možnost jít na aerobic nebo do divadla. O víkendu nejčastěji jezdí do města do kina nebo do bazénu a sauny. Dovolenu ráda tráví v zahraničí. Část dovolené věnuje práci na zahradě a podobným úkolům od rodičů. To ovšem považuje za povinnost, ne za volnočasovou aktivitu. V trávení volného času ji brání nedostatek času kvůli studiu a špatná doprava do města za zábavou (v případě, že ji rodiče nepůjčí auto). Hvozdřany ji pro volný čas nabízejí místní pohostinství, taneční zábavy a kulturní akce o Vánocích. Co naopak postrádá je squashová hala, kavárna nebo cukrárna a kino.

Strávit volný den podle vlastních představ se v podstatě shoduje s představou volného času. Ten pro ni znamená nemuset jít do práce a dělat jen to, co ji baví. Ideální den by tedy strávila na výletě s přítelem, kde by si došli na oběd, potom by navštívila kadeřníka a večer nějaký bar.

Dotazovaná č. 4

Dvacetiletá dotazovaná pracuje jako úřednice. Za prací dojíždí do 20 minut vzdáleného města. Její pracovní doba je 8h denně. Ve volném čase, kterého má 5h denně, se ráda dívá na filmy nebo „surfuje“ na internetu. Jejími oblíbenými volnočasovými činnostmi jsou kino, hudební koncerty a taneční zábavy. Vyjmenované činnosti převažují během pracovního týdne a o víkendu. V době dovolené jezdí často na Moravu do sklípku, nebo stanovat s přáteli. Této dotazované nebrání nic ve vykonávání oblíbených aktivit ve volném čase. „Když přijedu z práce, můžu se věnovat všem svým zájmům.“ Možností pro trávení volného času ve Hvozdřanech moc nevidí. Snad jen taneční zábavy. V obci postrádá restaurace a kluby, které často navštěvuje v okolních městech.

Jeden volný den by strávila na Moravě ve sklípku. Což odpovídá představě o volném čase. Uvedla také, že volný čas pro ni znamená dovolenou a věnování se svým zájmům.

Dotazovaná č. 5

Dotazovaná ve věku 37 let žije ve Hvoždanech od roku 1999. Pracuje v obci, nemusí tedy trávit čas dojížděním do zaměstnání. Nicméně kvůli časově náročnému zaměstnání ji denně zbývají tak 2-3 hodiny volna. Domnívá se, že volného času má málo, právě kvůli zaměstnání a péči o domácnost a děti. Ve svém volném čase nejraději aktivně odpočívá. Jezdí na kole a bruslích, hlavně tedy s rodinou. V poslední době se začala věnovat také zahrádkaření, které ji opravdu baví. Během pracovního týdne mnoho volnočasových aktivit nestihne, neboť po práci vaří večeři a dělá s dětmi úkoly. Po splnění těchto povinností odpočívá u televize. Víkendy se snaží vyplnit aktivitami spolu s rodinou. S dětmi chodí na procházky, v zimě na běžky a vyhledává klid v přírodě. Dovolenu tráví v zimě na horách a v létě u moře. V trávení volného času ji brání v první řadě časově náročné zaměstnání, potom také povinnosti v domácnosti. Život na venkově jí primárně nabízí přírodu, možnosti pro sport a odpočinek. Zálibu má v organizaci akcí pro děti, kam také velice ráda chodí. Naopak ve Hvoždanech postrádá kulturní vyžití, jako divadlo, kino.

Volný den by dotazovaná zahájila dopolední masáží, kadeřníkem, kosmetikou a poté by jela do Prahy na nákupy. Tyto činnosti se poněkud liší od její představy volného času, kde dotazovaná uvedla, že volný čas pro ni znamená hlavně čas strávený s rodinou a v poslední době péče o dům a sport. Na základě toho lze usuzovat, že ačkoli dotazovaná vyhledává ve volném čase aktivity s rodinou, má zároveň potřebu „vypnout“ a věnovat se sama sobě.

Dotazovaná č. 6

Dotazovaná je 34 let a ve Hvoždanech žije od roku 1998. Do svého zaměstnání dojíždí. V případě, že jede autobusem trvá jí cesta 40 minut, pokud jede autem, stráví na cestě 20 minut. Její pracovní doba je sedmi hodinová a další hodinu až dvě se věnuje práci doma. Denně ji tak zbývá 3-5 hodin na trávení volného času. Ten vyplňuje především hraním si s dcerou a uklízením. Dotazovaná naopak od ostatních nepovažuje úklid za povinnost, uklízí ráda. Mezi své oblíbené volnočasové aktivity zahrnuje hraní si s dcerou, cvičení na rotopedu, žehlení, vyšívání a sport. Obdobně jako předchozí dotazovaná ráda zahradničí. V pracovním týdnu jezdí cvičit zumbu do 12km vzdáleného města, kde navštěvuje i své rodiče. O víkendu má paradoxně méně času než během týdne. Vaření a domácí povinnosti ji zaberou většinu času. Ale přesto ji zbývá čas na návštěvu kina nebo aquaparku s dcerou. Víkend věnuje také

nákupům, které považuje za povinnost, obecně nerada nakupuje. O dovolené se snaží aktivně odpočívat a trávit čas s dcerou, se známými a rodinou. „*V létě chodíme na místní koupaliště, jezdíme na kole.*“ Ve vykonávání všech těchto aktivit jí nic nebrání. Možná jen doba strávená v zaměstnání. Hvožd'any ji pro volný čas poskytují přírodu, kde tráví mnoho času, ať už na kole či na běžkách. Ráda chodí s dcerou na dětské akce a na koupaliště. Sama hraje volejbal a zajde i do hospody. S ohledem na dceru jí v obci chybí mateřské centrum, do kterého dojíždí do 18km vzdáleného města, dále by ocenila multifunkční hřiště na volejbal a nohejbal a uvítala by i kino.

Představa volného času a ideálního dne podle vlastních představ se zde v podstatě neliší. Strávila by ho aktivně v bazénu a posilovně. Zašla by si na dobrý oběd a do kavárny.

Dotazovaná č. 7

Dotazovaná má 34 let a pochází z Hvožd'an. Místo svého zaměstnání má v obci. Pracovní doba se liší podle množství práce, obvykle od 8 do 15 h. Protože bydlí blízko zaměstnání nepovažuje práci do večera za problém. Denně má asi 3h volného času, ale délka je ovlivněna zaměstnáním. Volný čas využívá nejraději k zahradničení, četbě a luštění křížovek. V pracovním týdnu se věnuje v prvé řadě dětem, se kterými dělá úkoly a hraje si s nimi. O víkendu vyhledává přírodu a zábavu. Chodí venčit psa a jezdí do města do kina. Hvožd'any jí nabízejí taneční zábavy, na které ráda chodí, dále dětské akce (maškarní, mikulášská), vánoční jarmark. Naopak v obci postrádá bazén a kino. Za těmito oblíbenými aktivitami musí dojíždět do města.

Pojem volný čas pro ni znamená relaxaci, sledování televize a posezení u kávy. Jeden volný den by podle svých představ „prostě jen tak proflákala“. Spala by do oběda, pak si došla na oběd do restaurace nebo by navštívila kamarádky.

Dotazovaná č. 8

Dotazovaná se narodila ve Hvožd'anech a je jí 34 let. Její výhodou je práce v obci, prakticky z domova. Denně se věnuje zaměstnání 4-5 h, přesto volného času jí zbývá jen přibližně 1h. Tento nedostatek přičítá povinnostem v domácnosti, především vaření, úklidu, ale také péči o mladšího syna, který jí zabírá nejvíce času. Svůj volný čas tráví, až po splnění těchto aktivit, nejčastěji u televize a jednou týdně na zumbě, na kterou jezdí do 12km vzdáleného města. Pokud má více času věnuje se jízdě na bruslích, lyžování a zmíněné zumbě. V pracovním týdnu nemá dostatek času a věnuje se rodině. Například píše se starším synem úkoly. O víkendu bývá také zaneprázdněna, většinou dělá domácí práce, které nestihla v týdnu.

O dovolené jezdí s rodinou do zahraničí nebo kempovat v Čechách. Její podstatnou překážkou ve vykonávání volnočasových aktivit jsou povinnosti v domácnosti. V obci využívá dětské hřiště, kde tráví čas se synem. Ráda chodí na taneční zábavy a v létě do místního pohostinství. Na druhé straně postrádá v obci kino, bazén a divadlo. Ty vyhledává ve městě.

Volný čas dotazovaná definovala jako dobu, kdy nemusí do práce a věnuje se jen sama sobě. To se v podstatě shoduje s představou dne podle vlastních představ, kdy by dotazovaná trávila volno u televize, četbou, kosmetikou a „*dobrou večeří*.“

Dotazovaná č. 9

Pětapadesátiletá dotazovaná žije ve Hvoždanech od své svatby v roce 1980, tedy 31 let. Do svého zaměstnání musí dojíždět do 30 km vzdáleného města. Protože využívá místní autobusové dopravy, cesta jí zabere hodinu. V zaměstnání tráví 8h. Běžně jí v týdnu zbývají přibližně 4 hodiny volného času. Dotazovaná uvedla, že má dostatek volného času, který běžně tráví zahradničením nebo odpočinkem. Mezi své oblíbené činnosti řadí četbu, luštění křížovek, sledování TV. Nejraději však tráví čas se svojí vnučkou a rodinou. V pracovním týdnu dotazovaná převážně odpočívá u televize. Víkendy tráví návštěvami známých, vařením a pečením a v létě prací na zahrádce. Letní dovolenou převážně věnuje práci na malém hospodářství a zahrádkaření. Dotazovaná za hlavní příčinu, která ji brání v mnoha volnočasových aktivitách, považuje zdravotní problémy. Dříve ráda hrála míčové hry a lyžovala, ale to již nemůže. Ve Hvoždanech dříve chodila na koupaliště a do hospody, nyní „*zajde na zábavu* (pozn. taneční), *ale už jen tak posedět*“, ovšem velmi zřídka. V obci jí chybí kino, které jak vzpomínala, zde dříve fungovalo.

Volný čas dotazovaná formulovala jako příjemné trávení času, konkrétně relaxace, návštěva známých, dovolená, ale i zaměstnání, které ji baví. S tím koresponduje i představa volného dne podle vlastních představ. Dotazovaná by ho využila ke spánku, odpočinku u oblíbené knihy, obědem v restauraci (aby nemusela vařit) a večer by se podívala na dobrý film.

Dotazovaná č. 10

Dotazovaná ve věku 50 let se narodila ve Hvoždanech. Pracuje v nedalekém městě, kam cestuje autobusem po dobu 30 minut. Její pracovní doba je standardně 8 hodinová. Přesto má tato dotazovaná pouhou jednu hodinu denně volného času. Sama říká, že by mohla mít více volna, ale zásadní důvod nedostatku času vidí ve své špatné organizaci volna, ale také v cestování do zaměstnání a domácích pracích. Ty jí zaberou největší část volného času. Pokud

si najde chvíli pro sebe, nejraději čte, nicméně nevyužívá možnosti vypůjčení knih z obecní knihovny. Dále preferuje ve svém volném čase pletení, plavání a cvičení pilates. Během týdne odpočívá u televize a víkendy využívá k návštěvám příbuzných a známých a poměrně často chodí na procházky. V době dovolené, především v létě, jezdí plavat do bazénu a na výlety. Bariéru v provozování různých aktivit vidí jednak ve vlastní lenosti a v celkovém nedostatku času. Ani v obci nenachází mnoho možností k vyžití, pouze přírodu a pohostinství. V obci by se jí líbilo kino, divadlo a plavecký bazén.

Svou jasnou představu o volném čase, jako o době „nic nedělání“, bez váhání doplnila o celodenní cvičení pilates a plavání. Svůj ideální den by vyplnila právě cvičením a plaváním a den by završila návštěvou restaurace.

Dotazovaná č. 11

Třetí dotazovanou v této skupině je osmapadesátiletá žena, která se do obce přistěhovala před 31 lety. Pracuje zde a cesta do zaměstnání jí tedy trvá několik minut. Vzhledem k časově náročnému zaměstnání, někdy pracuje i 11 hodin denně, jí volného času moc nezbývá. Přesto mívá převážně 4 hodiny volného času denně, které považuje za dostačující. Ve svém volnu obvykle navštěvuje známé nebo se projíždí na kole. V současnosti mezi oblíbené činnosti patří vnučka, se kterou se snaží trávit většinu svého volného času. V pracovním týdnu luští křížovky a čte knihy, které si půjčuje v místní knihovně. O víkendu se věnuje hlavně vnučce a procházkám s ní, ale také uklízení, ne zcela ho považuje za povinnost, občas jí uklízení baví. Dovolenu tráví aktivně, dotazovaná lyžuje, chodí na procházky a jezdí navštěvovat rodiče. Poměrně často jezdí do Prahy na výstavy a do divadla. Jak jsem již zmínila, dotazovaná má časově náročné povolání, které ji brání v oblíbených volnočasových aktivitách. Příroda je primární příležitost, kde v obci trávit volný čas. Postrádá zde především kulturu a s tím spojenou špatnou dopravní obslužnost, kvůli níž nemůže do města jezdit tak často, jak by si představovala.

Volný čas si dotazovaná spojuje s odpočinkem, četbou a ostatními oblíbenými činnostmi, těmi by naplnila i jeden volný den podle vlastních představ.

Dotazovaná č. 12

Poslední dotazovaná je čtyřiapadesátiletá žena, přistěhovalá do Hvožd'an v roce 1981. V současnosti pracuje v Praze, kam začátkem týdne odjíždí a vrací se ve čtvrtek odpoledne. Cesta do Prahy jí trvá 2,5 hodiny a ještě 30 minut přímo do zaměstnání, kde tráví 8 h denně. Volného času má denně přibližně 5h, které jí postačují. Současně ale přiznává, že způsob,

jakým ho tráví jí nevyhovuje. Ráda by chodila do kina, nebo jen tak na procházky po Praze, ale z práce je natolik unavena, že svůj volný čas věnuje spíše odpočinku. Ve volném čase tedy nejčastěji odpočívá, převážně sledováním televizních soutěží. Konec týdne a víkendy tráví dotazovaná ve Hvozdanech, kde se většinu času věnuje domácím pracím, ale také chodí na procházky, houbaří a je členkou místního spolku. Díky členství má možnost navštěvovat různé kulturní akce, přednášky, výstavy či zájezdy. O dovolené se snaží trávit čas s rodinou, především se synem, který studuje v zahraničí. Využívá „organizované dovolené“, jak sama uvedla, má ráda, když má dovolená zajímavý program. Obec pro dotazovanou nabízí velké množství kulturních příležitostí, zejména díky svému členství ve spolku, který spolupracuje se spolkem z jiné obce, a který organizuje již zmíněné výstavy, odborné přednášky a zájezdy. Dále se v obci účastní akcí pořádaných kulturní komisí, a vánočního programu, Vánočního jarmarku, v kostele koncertů vážné hudby i vystoupení pěveckého sboru z místní ZŠ. Je patrné, že dotazovaná využívá mnoho příležitostí trávení volného času v obci, jediné, co jí zde chybí je plavecký bazén.

Zajímavý pohled přinesla dotazovaná na volný čas, o kterém má dvě představy. Jednou z nich je čas věnovaný pouze sama sobě, odpočívání a tzv. „nic nedělání.“ Druhou je aktivní trávení mimo domov s rodinou. To koresponduje i s jedním volným dnem podle vlastních představ, jehož dopoledne by trávila na kosmetice, odpoledne aktivně na výletě a večer hudebním koncertem.